

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

ŠÁRKA MATĚJÁKOVÁ

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

FAKULTA BEZPEČNOSTNÍHO MANAGEMENTU

Katedra správního práva a správní vědy

**Právní odpovědnost za ekologickou
újmu**

Diplomová práce

Legal liability for detriment of environment

Diploma work

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. Michal SOBOTKA, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Šárka MATĚJÁKOVÁ

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu literatury.

V Praze, dne 11. 3. 2022

.....
Bc. Šárka MATĚJÁKOVÁ

Poděkování

Přednostně bych chtěla poděkovat váženému panu JUDr. Michalovi Sobotkovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, a především za mimořádnou ochotu a vstřícnost při poskytování cenných rad, které mě inspirovaly při psaní této práce. Dále děkuji svým drahým rodičům a přátelům za užitečné rady i psychickou podporu.

ANOTACE

Diplomová práce je zaměřená na problematiku právní odpovědnosti spojené s ekologickou újmou. První kapitola přináší úvod, do práva životního prostředí, základní právní předpisy a vymezuje základní pojmy spojené s tématem této diplomové práce. Druhá kapitola pojednává o právní odpovědnosti obecně a rozděluje její základní druhy. Na toto téma navazuje již konkrétněji právní odpovědnost za ekologickou újmu. Další část práce upravuje samotný pojem ekologická újma a jeho klasifikaci v právním řádu ČR. V páté kapitole jsou zmíněny některé složky životního prostředí a jejich právní ochrana. Ke konci práce je podrobněji popsána prevence a náprava ekologické újmy. Na samém závěru je pozornost věnována právní problematice ekologické havárie na řece Bečvě.

KLÍČOVÁ SLOVA

životní prostředí * právní odpovědnost * ekologická újma * ochrana * prevence * náprava

ANNOTATION

The diploma thesis is focused on the issue of legal liability associated with environmental damage. The first chapter provides an introduction to environmental law, basic legal regulations and defines the basic concepts associated with the topic of this diploma thesis. The second chapter deals with legal liability in general and divides its basic types. This topic is followed more specifically by legal liability for environmental damage. Another part of the thesis regulates the concept of ecological damage and its classification in the legal order of the Czech Republic. The fifth chapter mentions some components of the environment and their legal protection. Towards the end of the thesis, the prevention and remedying of environmental damage is described in more detail. At the very end, attention is paid to the legal issue of the ecological accident on the Bečva River.

KEYWORDS

environment * legal liability * ecological detriment * protection * prevention * reparation

Obsah

Úvod.....	7
1 Základy právní újmy v ochraně životního prostředí.....	9
1.1 Základní pojmy	9
1.2 Právo životního prostředí.....	12
1.2.1 Stručný vývoj.....	12
1.2.2 Pojem a předmět práva životního prostředí.....	13
1.2.3 Systém práva životního prostředí	13
1.2.4 Prameny práva životního prostředí	15
2 Právní odpovědnost	18
2.1 Ekologicko – právní odpovědnost.....	19
2.2 Odpovědnost deliktní	20
2.2.1 Trestněprávní odpovědnost.....	20
2.2.2 Správněprávní odpovědnost.....	21
2.3 Odpovědnost za ztráty na životním prostředí.....	22
2.4 Majetkoprávní/ občanskoprávní odpovědnost	23
3 Právní odpovědnost za ekologickou újmu.....	25
4 Ekologická újma	27
4.1 Vývoj pojmu v české právní teorii	27
4.2 Ekologická újma dle zákona č. 17/1992 Sb.....	28
4.3 Ekologická újma dle zákona č.167/2008 Sb.....	30
5 Ochrana složek a životního prostředí a ekosystémů	34
5.1 Ochrana ovzduší	34
5.2 Ochrana vody.....	37
5.3 Ochrana půdy.....	40
5.4 Ochrana lesa	42
6 Preventivní a nápravná opatření	46
6.1 Preventivní opatření	46
6.2 Nápravná opatření.....	48
6.3 Řízení o uložení preventivních nebo nápravných opatření.....	49

6.4	Způsoby nápravy ekologické újmy	51
6.4.1	Náprava ekologické újmy dle Přílohy 4 ZEÚ	51
6.4.2	Náprava ekologické újmy na půdě	52
6.5	Financování nápravy ekologické újmy	53
7	Aplikace zákona o předcházení ekologické újmě v kauze s řekou Bečvou.....	56
	Závěr.....	60
	Seznam použitých zdrojů	62

Úvod

Životní prostředí je bohatství, které je základním předpokladem existence všech živých organismů, včetně člověka. Právě ten jako jediný zatěžuje a mění přírodu, nejen svou přítomností ale také svojí činností a uspokojováním potřeb. A právě stále se rozvíjející civilizací a technickým pokrokem narůstá rozsah a mění se způsob uspokojování těchto potřeb. A častěji a ve větší míře dochází k znečišťování životního prostředí. Ačkoliv se příroda dokáže znečištění zbavovat sama, nezávisle na člověku, tento proces je velmi náročný, pomalý a v některých případech je ekologická újma nevratná. Permanentní znečišťování neohrožuje pouze člověka, ale i všechny další organismy na planetě Zemi. V zájmu všech by mělo být, aby životní prostředí zakládalo vhodné podmínky pro život nám, současně i zůstalo zdrojem života pro budoucí generace.

Z důvodu zachování co nejlepší kvality přírody a regulace chování společnosti i jednotlivců, bylo vytvořeno specifické právní odvětví – právo životního prostředí. Dalo by se říci, že fenomén ochrany životního prostředí je poměrně mladou záležitostí, stejně jako zájem člověka nad touto oblastí. Konkrétně v České republice se objevila cílená právní ochrana až po roce 1989. V našem státě je ochrana životního prostředí zakotvena již v právních předpisech nejvyšší právní síly, jako je Ústava ČR nebo Listina základních práv a svobod. Konkrétní legislativa, přijatá přímo za účelem ochrany přírody a jejích složek, je obsahem této diplomové práce. Neméně významné jsou i mezinárodní smlouvy a nařízení či směrnice EU, které Česká republika implementovala do svého právního řádu.

K znečišťování životního prostředí dochází prakticky nepřetržitě a úkolem legislativy i příslušných orgánů je dohled nad únosnou mírou. Právě po překročení tohoto pomyslného limitu dochází ke vzniku ekologické újmy, se kterou jsou spjaty otázky, jako právní odpovědnost nebo náprava či prevence ekologické újmy. Právě tato témata budou předmětem mé diplomové práce.

Cílem práce je pomocí analytické metody zdokumentovat a zhodnotit celou problematiku ekologické újmy a její postavení v právním řádu České republiky. Dostatečná pozornost bude věnována samotnému zákonu o předcházení ekologické újmy, kterým je prováděna směrnice Evropské unie a jeho problematickému a

nedostatečnému aplikování v praxi. Pozornost bude věnována i dalším mnoha právním předpisům, které vytvářejí legislativní základ pro ekologickou újmu i obecně ochranu životního prostředí. Budu se zabírat i složkovými předpisy, které tento zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě stále nahrazují a proč tomu tak je. V samostatné kapitole přiblížím z právní teorie dosti známý pojem právní odpovědnosti a jeho výklad v teorii práva životního prostředí i s odlišnostmi oproti jiným druhům odpovědnosti. Dále se budu věnovat problematice preventivních a nápravných opatření, které jsou v souvislosti s újmou na životním prostředí podstatnější než samotné potrestání pachatele, a způsobu vedení řízení o uložení nápravných opatření. K samému konci své diplomové práce bych ráda převedla teoretický obsah do praxe a blíže právně klasifikovala ekologickou havárii na řece Bečvě, v souvislosti s aplikací zákona o předcházení ekologické újmy a její nápravě. Stručně rozeberu tuto kauzu dle Vyjádření České společnosti pro právo životního prostředí.

Diplomovou práci s tímto tématem jsem se rozhodla zpracovat z důvodu stále vyšší důležitosti a pozornosti problematice ochrany životního prostředí. V celé otázce ekologie spatřuji budoucnost fungování celého lidského společenství i kvality života jednotlivců. Troufám si tvrdit, že vyspělé státy světa společně s Českou republikou postupují v této oblasti správným směrem, ale vznik ekologické újmy je zatím stále příliš reálný a k dokonale efektivní ochraně životního prostředí nás ještě čeká dlouhá cesta.

1 Základy právní újmy v ochraně životního prostředí

1.1 Základní pojmy

V první kapitole bych se chtěla zabírat základními pojmy, které budu často opakovat ve své diplomové práci. Pojmy, jako životní prostředí, ekologická újma a další termíny známé ze samotné teorie práva.

„Pojem životní prostředí je pojmem metajuristickým. Nemá svůj původ v právu, ale v přírodních vědách, odkud byl postupně převzat obory a vědami technickými a společenskými. Vymezení životního prostředí jako prostoru a určité části našeho reálného světa, jež má vlastnosti umožňující existenci na Zemi, patří k základu pojetí životního prostředí obecně akceptovaného.“¹

Z tohoto obecného pojetí ostatně vychází i přímá definice ze zákona o životním prostředí – *„Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie“.*² Podle tohoto zákona, lze za životní prostředí považovat jen hmotný svět, konkrétně přírodu (složky a ekosystémy). Toto prostředí je nezbytné nejen pro další existenci člověka, ale všech dalších živých organismů.³

Definice není zcela přesná a umožňuje průnik otázkám a spekulacím, např. zdali za životní prostředí považovat jen přírodní části člověkem nedotčené nebo i ty umělé, vytvořené moderní civilizací. Avšak v dnešní době existuje jen málo míst na naší planetě naší společností nezasažená, ať už se jedná o kontakt přímí nebo jen o důsledky hospodářských aktivit (např. vypouštění znečišťujících látek)

Životní prostředí lze tedy rozlišit na hmotné části reálného světa (přírodní a umělé) a nehmotná složka. A mezi základní složky životního prostředí patří:

- Ovzduší
- Voda

¹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8366-0.

² Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

³ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 28

- Horniny
- Půda
- Organismy
- Ekosystémy
- Energie

„Životní prostředí je neustále přetvářeno. Jeho stav je v základě důsledkem:

- *Přírodních procesů a*
- *Přetváření člověkem*

Aby tedy životní prostředí bylo „životním“ prostředím a bylo schopno podporovat život na naší planetě, musí mít určité vlastnosti, resp. určitou kvalitu, která existenci života umožňuje“⁴

Ochranu životního prostředí lze charakterizovat pomocí dvou složek, a to složkou defenzivní, která je v právních normách zpravidla vyjádřena formou zákazu konkrétní činnosti nebo její nutnost k určitému souhlasu, který vydává orgán veřejné správy. Druhou složkou, je složka ofenzivní ve smyslu nápravy, obvykle bývá vyjádřena příkazem, který ukládá povinnost odstranit, případně zmírnit škodlivý zásah do životního prostředí.⁵ Podle zákona o životním prostředí: *„ochrana životního prostředí zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku.“⁶*

Příroda je pojem, který je všeobecně známý, ale v právním řádu České republiky není přímo legálně definovaný. Asi nejbližší je vymezen v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Tato právní norma vykládá definici ochrany přírody a krajiny, takto: *„vymezená péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o*

⁴ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8366-0. s. 19

⁵ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

⁶ § 9 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny.“⁷
S pojmem příroda je významně propojený pojem krajina. Což plyne mimo jiné i z faktu, že jejich právní ochranu zastřešuje společný právní předpis. Podle jehož výkladu *„krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky.“⁸*

Další neméně podstatnou problematikou jsou **přírodní zdroje**. Jedná se o složky jak živé, tak i neživé přírody. Tyto složky lidstvo využívá, resp. má tu možnost k uspokojování svých vlastních potřeb. Ve významu k ochraně životního prostředí je lze členit do dvou kategorií, a to na zdroje obnovitelné, které se postupem času dočista či částečně vracejí k původnímu stavu, mnohdy i bez pomoci člověka. Druhou kategorií jsou pak zdroje neobnovitelné, které se postupně spotřebovávají až zcela zaniknou. V rámci ochrany životního prostředí a jeho složek je pochopitelně podstatnější druhá kategorie, neboť jejich vyčerpání sebou přináší nespočet negativních vlivů. *„Přírodní zdroje jsou pojímány jako součást národního bohatství státu a podle toho je stát také povinen zajistit jim určitý stupeň ochrany a stanovit podmínky jejich využívání, na jejich zachování je tedy veřejný zájem.“⁹* Jinak jsou přírodní zdroje definovány i pro účely odpovědnosti za ekologickou újmu, v zákoně jako *„půda a horniny, včetně přírodních léčivých zdrojů peloidu, chráněné druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a přírodní stanoviště, povrchová nebo podzemní voda, včetně přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod.“¹⁰*

Posledním, zde uvedeným pojmem je **ekosystém**. Dle zákona o životním prostředí *„ekosystém je funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase.“¹¹*

Ekosystémy jsou podle základního členění, kategorizované do dvou skupin. První skupina jsou ty, které jsou přírodní, tzn. nejsou vytvořené člověkem nebo ty,

⁷ § 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁸ § 3 odst. 1 písm. m zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁹ KVASNIČKOVÁ, Lucie. *Právní odpovědnost za ekologickou újmu na úseku ochrany přírody, krajiny a biodiverzity*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita, Právnická fakulta, Katedra správního práva. Vedoucí diplomové práce doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

¹⁰ § 2 písm. l zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

¹¹ § 3 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

s minimálním zásahem člověka. Druhou skupinou jsou umělé ekosystémy, vytvořené lidskou činností, které v dnešním světě převládají. Typická vlastnost pro ekosystémy je adaptabilita, tj., značná přizpůsobivost novým podmínkám a schopnost čelit vnějším vlivům. Tato výhoda však není zcela neomezená a její překročení mnohdy vede k narušení, případně degradaci životního prostředí.¹²

Značně složitější je definice samotného pojmu **ekologická újma**. Tento pojem vymezuje více právních předpisů, tzn. v právní teorii je tato problematika celkem jasná. Hlavní potíž je právní výklad ekologické újmy pro praxi, neboť k znečišťování životního prostředí dochází stále, ale jedná se o znečišťování povolené, legální. Ale po překročení této pomyslné linie už vzniká ekologická újma na životním prostředí. A právě tato pomyslná linie má být vymezena pomocí měření znečištění konkrétních složek životního prostředí. A tato posuzování v praxi nejsou vždy úplně snadná a často časově náročná. Z důvodu rozsáhlejší problematiky tohoto pojmu, se jím budu zabírat v samostatné kapitole.

Zbylé neopomenutelné pojmy k tématu této diplomové práce jsou **právní odpovědnost** a samotné **právo životního prostředí**. Vzhledem k jejich významu a značnému rozpětí, po obsahové stránce, se jimi taktéž budu zabývat v dalších navazujících samostatných kapitolách.

1.2 Právo životního prostředí

1.2.1 Stručný vývoj

Stále se zvyšující vliv člověka a jeho činnosti měnící prostředí kolem nás přinesly i potřebu změny pohledu člověka na životní prostředí, jeho ochranu regulovanou legálními právními předpisy. První krůčky k ochraně životního prostředí, jako takovému se začaly objevovat v tehdejší Československu v 70. letech 20. století. Právo životního prostředí, začalo být vyučováno na právnických fakultách. Avšak k nejzásadnějším změnám došlo až po revoluci, v roce 1989. Původní zákony byly nahrazeny, taktéž docházelo k vytváření nových, vyplývajících

¹² DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

z mezinárodních úmluv zabývajících se ochranou životního prostředí. Významný byl proces harmonizace českého právního řádu s evropským právem, po přistoupení ČR k Evropské unii v roce 2004. „Právo životního prostředí se tak postupně vyvíjí jako třívrstvý systém 1. mezinárodního, 2. evropského komunitárního (unijního) a 3. národního (v našem případě českého) práva, přičemž jsou tyto úrovně mezi sebou intenzivně vzájemně propojeny, provázány a mezi sebou reagují a ovlivňují se“.¹³ Z toho plyne, že mnohé problémy týkající se ochrany životního prostředí lze s nejvyšší účinností řešit jen na mezinárodní úrovni a prostřednictvím mezinárodních smluv.

1.2.2 Pojem a předmět práva životního prostředí

Právo životního prostředí je relativně mladá společensko – vědní disciplína. „V současné podobě právo životního prostředí představuje soubor právních norem a institutů, regulujících společenské vztahy související s péčí o životní prostředí.“ (bílá, str. 21) Jak z této definice vyplývá, právo životního prostředí neupravuje přímo životní prostředí jako takové, ale chování lidí k němu. Právní normy, které ho upravují, jsou převážně normy práva veřejného. Vytváření společenských vztahů k této problematice stojí na dvou základních pojmech, životní prostředí a ochrana životního prostředí, mezi kterými je třeba rozlišovat.¹⁴

Společenské vztahy, upravované právními normami životního prostředí a jeho ochranu, do které spadá i právní odpovědnost za ohrožování a poškozování životního prostředí chápeme jako předmět životního prostředí. „Kromě nich do předmětu práva životního prostředí zařazujeme institucionální, organizační a procedurální zajištění právní ochrany životního prostředí.“

1.2.3 Systém práva životního prostředí

„Vytváření systému českého práva životního prostředí vycházelo především z potřeby provést uspořádání a utřídění velkého souboru různých právních norem,

¹³ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

¹⁴ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

*rozptýlených ve značném počtu právních předpisů, a to zejména pro účely vědecké a pedagogické.*¹⁵

Právo životního prostředí je právo nekodifikované a lze jej, stejně jako jiná právní odvětví, členit systematicky na část obecnou a část zvláštní. Obecnou část vytvářejí předmět, systém, nástroje, prameny, ale také principy a ústavní základy práva životního prostředí, dále pak zajištění institucionální veřejné správy. Do obecné části životního prostředí spadá i důležitá problematika právní odpovědnosti, která hraje zásadní roli v úseku ochrany životního prostředí. *„Jedná se o materii, která je společným základem práva životního prostředí a v níž jsou obsaženy a řešeny otázky, které mají vliv na integraci práva životního prostředí.*“¹⁶

Zvláštní část zahrnuje přímo oblasti ochrany životního prostředí, kam možno zařadit ochranu složkovou (ochrana hlavních složek životního prostředí, např. ovzduší, půda, voda, ochrana rostlinstva a živočišstva a ekosystémy, jako je příroda, les, krajina aj.) a prostředky ochrany (např. posuzování vlivů na životní prostředí, poskytování informací nebo územní plánování). Třetí kategorií, patřící do zvláštní části je ochrana před zdroji ohrožování (obaly, chemické látky, odpady, ale i hluk, vibrace, živelné pohromy nebo jiné rizikové faktory.) A poslední částí pak je ochrana při některých lidských činnostech, např. dopravní infrastruktura hornictví, ochrana kulturních památek nebo činnosti v energetickém průmyslu.¹⁷

*„Při porušení pravidel chování vyplývajících z právních norem upravujících výše zmíněné složky životního prostředí či zvláštní zdroje ohrožování, přichází v úvahu uplatňování ekologicko-právní odpovědnosti.“*¹⁸

¹⁵ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7..

¹⁶ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

¹⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

¹⁸ KVASNIČKOVÁ, Lucie. *Právní odpovědnost za ekologickou újmu na úseku ochrany přírody, krajiny a biodiverzity*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita, Právnická fakulta, Katedra správního práva. Vedoucí diplomové práce doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

1.2.4 Prameny práva životního prostředí

Právo životního prostředí, jak již zde bylo zmíněno se vyvíjí na třech úrovních a to, mezinárodní, evropské (unijní) a národní.

Prameny práva životního prostředí mezinárodního jsou zakotveny v článku 38 odst. 1 Statutu Mezinárodního soudního dvora OSN. Jedná se zejména o mezinárodní úmluvy, uznávané státy, které jsou smluvními stranami. Jde o nejčastější a nejvýznamnější formu pramene mezinárodního práva. Jedním z kritérií pro rozdělování mezinárodních úmluv, je dělení na úmluvy dvoustranné a vícestranné. Dále se pak dají členit podle hlediska územního (úmluvy regionální a globální (univerzální)).

Kromě úmluv jsou mezinárodním pramenem práva též mezinárodní obyčeje, které vyjadřují obecně uznávanou praxi v určitých oblastech, jež mají význam především v mezerách u smluvního jednání. Mezi základní mezinárodně právní obyčej, týkající se životního prostředí můžeme zařadit zákaz poškozování životního prostředí přesahující hranice státu. Dále můžeme prameny členit na soft law (deklarace a doporučení – právně nezávazné normy) a hard law (normy právně závazné).¹⁹

Pro mezinárodní právo mají veliký význam konference OSN, z nichž vzešly významné úmluvy jako, Stockholmská deklarace, Úmluva o biologické rozmanitosti, právně nezávazná Deklarace o životním prostředí a rozvoji (obsahující dvacet sedm zásad, např. princip udržitelného rozvoje), Johannesburgská deklarace a mnoho dalších.

Prameny práva životního prostředí Evropského (unijního) můžeme rozlišovat na právo primární a sekundární. Pro primární právo je podstatné přijetí Lisabonské smlouvy (Smlouva o evropské unii a Smlouva o fungování Evropské Unie). Sekundární evropské právo je zastřešující pojem především pro právně závazná nařízení a směrnice, rozhodnutí či právně nezávazná doporučení a stanoviska.

¹⁹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

Dalším pramenem unijního práva jsou také mezinárodní úmluvy, ke kterým Evropská Unie přímo přistoupila. Pramenem může být i judikatura Soudního dvora EU, obzvláště významné je tzv. řízení o předběžné otázce.

Co se týče konkrétních právních předpisů, určitě je na místě zmínit Smlouvu o fungování Evropské unie, podle které EU může zasahovat do politik všech členských států, co se týče např. znečišťování ovzduší a vody nebo nakládání s odpady. Konkrétně jde o směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES o odpovědnosti za životní prostředí s prevencí a nápravou škod na životním prostředí. Vzhledem k tomu, že tato směrnice je prováděna do českého právního řádu zákonem o předcházení ekologické újmy, který je přední legislativou této práce, bude její obsah ještě blíže vyjádřen v dalších kapitolách. *„V nedávné době dosáhlo začleňování politiky životního prostředí důležitého pokroku například v oblasti energetické politiky, což se projevilo v souběžném vývoji klimaticko-energetického balíčku EU nebo v Plánu přechodu na konkurenceschopné nízkouhlíkové hospodářství do roku 2050.“²⁰*

Prameny práva životního prostředí vnitrostátní jsou v rámci českého právního řádu veškeré normativní právní akty, od ústavních zákonů, běžných zákonů, nařízení vlády, vyhlášek ministerstev po vyhlášky krajů a obcí. Můžeme je členit do těchto skupin:

- a) Zákony obecného základu práva životního prostředí (Ústava ČR, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., a Listina základních práv a svobod, zákon č. 2/1993 Sb., Zákon o životním prostředí č. 17/1992 Sb. a Zákon č. 123/1998 Sb. o právu na informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů).
- b) Zákony upravující organizaci ochrany životního prostředí (Kompetenční zákon č. 2/1969 Sb., Zákon ČNR č. 282/2000 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích a další...)

²⁰ *Politika životního prostředí: obecné zásady a základní rámeček* [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/71/politika-zivotniho-prostredi-obecne-zasady-a-zakladni-ramecek>>.

- c) Zákony upravující odpovědnost v ochraně životního prostředí (trestní zákoník č. 40/2009 Sb., konkrétně hlava VII., Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a Zákon č. 251/2016 Sb., o některých dalších přestupcích, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě v odpovědnosti za ekologickou újmu).

- d) Zákony se zvláštními (průřezovými) nástroji ochrany životního prostředí (zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, dále pak zákon o integrované prevenci a další právní předpisy, které upravují problematiku ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí (ekonomické a finanční hledisko ochrany, emisní povolení apod.)

- e) Zákony o ochraně složek životního prostředí a ekosystémů (tyto právní předpisy patří mezi ty nejvýznamnější v této oblasti, neboť se podle nich v praxi obyčejně postupuje. Jedná se o zákon 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon), zákon č. 289/1995 Sb., o lesích, dále je to pak zákon o ochraně zemědělského půdního fondu, o ochraně přírody a krajiny, veterinární péči aj.)

- f) Zákony o ochraně před specifickými zdroji ohrožení životního prostředí (zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech, zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon, dále se jedná o právní úpravu, která upravuje chemické látky, hnojiva, geneticky modifikované organismy atd.)

- g) Zákony upravující ochranu životního prostředí při některých zvláštních činnostech (energetika, zemědělství, hornictví, ...) ²¹

²¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

2 Právní odpovědnost

Pojem právní odpovědnost je mimo odvětví práva životního prostředí známý i ze samotné teorie práva. Obecně jej lze chápat, jako povinnost nést následky za své předchozí ilegální jednání. V tomto smyslu je zde zpravidla primární povinnost při jejímž porušení následuje povinnost sekundární ve smyslu odpovědnostním. Vedle právní odpovědnosti rozeznáváme například odpovědnost etickou, disciplinární, morální nebo politickou. V praxi obvykle může dojít i k souběhu více druhů odpovědnosti najednou.²²

Právní odpovědnost vzniká po porušení některé právní normy nebo nesplnění povinnosti, která z právní normy vyplývá. Z článku 2 Listiny základních práv a svobod je možné vyvodit, že právní odpovědnost lze uplatňovat jen v případech, mezích a způsobem stanovených zákonem, což tvoří meze pro výkon státní moci, v nichž je právní odpovědnost uplatňována.

Existuje více možností, jak právní odpovědnost členit, nejpoužívanějším je dělení na odpovědnost soukromoprávní a veřejnoprávní, dle chráněného objektu. Soukromoprávní odpovědnost je vztah mezi osobou, která porušila povinnost a tím komu byla porušením povinnosti způsobena škoda. Oproti tomu veřejnoprávní odpovědnost je základem pro vztah mezi státem (jinou veřejnoprávní korporací) a osobou, která povinnost porušila nebo nesplnila. Další členění je na právní odpovědnost objektivní (nastává bez ohledu na zavinění) a právní odpovědnost subjektivní (vyžaduje zavinění úmyslné, v některých případech postačí nedbalost). Termín tzv. absolutní objektivní nedbalosti, lze chápat jako situaci, kdy se nelze objektivní odpovědnosti zprostit. Opačným případem je relativní objektivní odpovědnost, kdy se naopak zprostit lze.²³

Základním předpokladem pro právní odpovědnost je odpovědný subjekt, který danou povinnost nesplnil nebo porušil. Tato osoba musí mít právní způsobilost, zároveň je jí přiznaný určitý stupeň zavinění. Co se týče objektu, důležitou roli hraje

²² HUMLÍČKOVÁ, Petra. Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí. In *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2091-6. ISSN 0323-0619.

²³ HUMLÍČKOVÁ, Petra. Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí. In *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2091-6. ISSN 0323-0619.

jeho ohrožení či poškození, k objektivní stránce se pak váže následek, protiprávní jednání a příčinná souvislost mezi nimi. „Zde je nutné zmínit odlišnost některých moderních právních odpovědností, kam patří i některé případy právní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí, kde chybí prvek jinak klíčový, a to výše zmíněná protiprávnost daného jednání. (Příkladem mohou být některé oblasti právní odpovědnosti za ekologickou újmu, kde přímo ze směrnice parlamentu a Rady 2004/35/ ES vyplývá, že provozovatel je odpovědný i v případech, kdy jednal v souladu s právem a jedná se tedy o odpovědnost za následek. Tato tvrdost je pak často zmírňována liberačními důvody či jiným způsobem).“ (diplomka, str. 13 Lucie Kvasničková)

2.1 Ekologicko – právní odpovědnost

Odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí lze rozdělit podle Damohorského na odpovědnost deliktní (odpovědnost za trestné činy a správní delikty) a odpovědnost za ztráty na životním prostředí. Kdež to první druh odpovědnosti je výlučně veřejnoprávní, druhá kategorie je smíšená. Pod odpovědnost za ztráty na životním prostředí spadá odpovědnost občansko-právní (majetkoprávní) za škody na životním prostředí (soukromoprávní) a odpovědnost za ekologickou újmu (veřejnoprávní).²⁴

„Důvodem, proč je vymezována ekologická újma jako druh odpovědnosti zvláště, je to, že tato odpovědnost má určitá specifika, která ji natolik odlišují, že vyžaduje některé zvláštní hmotněprávní a procesněprávní instituty.“²⁵

²⁴ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

²⁵ SNOPKOVÁ, Tereza, DUBANSKÁ, Věra. *Slovník pojmů užívaných v právu životního prostředí*. Praha: ABF-ARCH, 2004. Stavební právo. 463 s. ISBN 8086165957.

2.2 Odpovědnost deliktní

2.2.1 Trestněprávní odpovědnost

Trestněprávní odpovědnost v oblasti ochrany životního prostředí, se uplatňuje až v krajním případě, jakož i vyplývá ze zásady subsidiarity trestní represe, která je zakotvena v trestním zákoníku, takto „*trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.*“²⁶ Jak již plyne z tohoto paragrafu, odpovědnost správněprávní je v praxi, co se ochrany životního prostředí týče, mnohem častější.

Trestně právní úprava v oblasti ochrany životního prostředí se zdokonalovala po revoluci, dále pak rozsáhlou novelou v roce 2002, díky které došlo ke specializaci skutkových podstat (např. trestný čin poškozování lesa těžbou nebo trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami). Pro sjednocení právní úpravy členských států, přijal Evropský parlament a Rada v roce 2008 směrnici 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí. Tato směrnice stanovuje, které jednání v oblasti ochrany životního prostředí musí být stíháno a trestáno členskými státy, např. obchodování s chráněnými druhy, závažné poškozování přírodních stanovišť v chráněných lokalitách, nakládání s odpady aj. Směrnice mimo jiné podporuje vymahatelnost unijního práva pro oblast ochrany životního prostředí. Protože se jedná o směrnici, konkrétní provedení záleží na členských státech, které její obsah zahrnou do skutkových podstat ve svém vlastním právním řádu.²⁷

K této problematice, je určitě potřebné zmínit zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, neboť této kategorii trestných činů mohou páchat nejen fyzické osoby, ale i právnické osoby. Tímto problémem se zabývá evropská směrnice, zmíněná v přechozím odstavci.

Současný trestní zákon č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů, věnuje ochraně životního prostředí hlavu VII., s názvem trestné činy proti životnímu

²⁶ § 12 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

prostředí. Podle tohoto zákona můžeme trestné činy podle skutkové podstaty členit do tří skupin (obecné, zvláštní a ostatní).²⁸ Do obecných patří trestný čin Ohrožení a poškození životního prostředí (§293 a §294 TRZ). V prvním paragrafu je tento trestný čin spáchán úmyslným zaviněním, kdežto v druhém je subjektivní stránkou zavinění z nedbalosti. Trestné činy se zvláštní skutkovou podstatou, jak již jejich název vypovídá, poškozují jednotlivé konkrétní složky životního prostředí, ku příkladu, poškození lesa (§295 TRZ), anebo trestný čin poškození vodního zdroje (§294a TRZ). Poslední skupinou jsou skutkové podstaty ostatní, které nejsou primárně určeny k ochraně životního prostředí, ale mohou se ho týkat, zejm. zneužití pravomoci úřední osoby nebo obecné ohrožení.

„Samotná trestní odpovědnost je podmíněna ohrožením či poškozením uvedeného předmětu ochrany. Rozdíl trestněprávní odpovědnosti oproti odpovědnosti za ekologickou újmu však spočívá v tom, že ochrana se zde neposkytuje životnímu prostředí jako takovému, resp. jeho jednotlivým složkám, ale spíše společnosti před jednáním narušitele. Následkem je teda trest pachatele, nikoliv napravení případné ekologické újmy.“²⁹

2.2.2 Správněprávní odpovědnost

Synonymem je administrativní odpovědnost. Jedná se o nejčastější druh odpovědnosti v oblasti životního prostředí v praxi, neboť právo životního prostředí je odvětví práva veřejného a dohled nad dodržováním právní norem je svěřen primárně orgánům veřejné správy. Do této kategorie spadají jak správní delikty fyzických osob (zejména přestupky), tak i správní delikty právnických osob a fyzických osob při výkonu podnikatelské činnosti. Stejně jako u trestněprávní odpovědnosti, i správněprávní odpovědnost je odpovědnostní deliktní. Liší se mírou závažnosti deliktu a mírou společenské škodlivosti. Jako je tomu u trestněprávní odpovědnosti, i u odpovědnosti administrativní má primární význam finanční postih pachatele,

²⁸ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 75

²⁹ ŠÁMAL Pavel, PÚRY František, RIZMAN Stanislav. *Trestní zákon, komentář-II.díl*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Komentované zákony (C.H. Beck).1790 s. ISBN 8071798967 s.1090/6

namísto soustředění se na nápravu vzniklého stavu a uložení opatření k nápravě, jako tomu je u odpovědnosti za ekologickou újmu.

Při právní klasifikaci se postupuje dle speciální právní úpravy (např. lesní zákon, zákon o ochraně ovzduší, zákon o vodách atd.) Tyto zákony o ochraně ekosystémů nebo zákony o ochraně před specifickými zdroji ohrožení mají podle zásady *lex specialis* přednost před zákonem a přestupcích a řízení o nich.³⁰ Hlavní rozdíl mezi správněprávní odpovědností a odpovědností za ekologickou újmu je spatřován ve vzniku kvalifikovaného škodlivého následku, ke kterému musí u právní odpovědnosti za ekologickou újmu dojít, zatímco u odpovědnosti administrativní postačí „pouhé“ porušení právního předpisu. Další výraznou odlišností mezi těmito dvěma odpovědnostmi je fakt, že u správněprávní (stejně jako tomu je u trestněprávní) má primární význam postih (nejčastěji peněžité sankce) narušitele. U odpovědnosti za ekologickou újmu se příslušné orgány se primárně soustředí na napravení vzniklého stavu a následném uložení opatření k nápravě.

2.3 Odpovědnost za ztráty na životním prostředí

„Pojem ztráty na životním prostředí používáme jako obecné společné označení jak pro škodu (ekonomickou, materiální) na těch složkách životního prostředí, které jsou v právním slova smyslu věcmi, tak i ekologickou újmu (tedy pro imateriální snížení funkčních vlastností ekosystémů či jiných hodnot prostředí).“³¹ Rozdíl u těchto odpovědností spočívá ve formě odčinění ztrát, v případě škody dochází k náhradě, kdežto u ekologické újmy se obvykle používá pojem náprava. V tomto druhu právní odpovědnosti jsou tedy zahrnuty dvě podoblasti, jak z odvětví práva soukromého (občanskoprávní/ majetkoprávní), tak z práva veřejného (odpovědnost za ekologickou újmu). V této problematice hraje významnou roli mezinárodní právo, především mezinárodní úmluvy a taktéž právo unijní v oblasti ochrany životního prostředí přesahující hranice států.

³⁰ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnícké učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 77

³¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnícké učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 81

Nejvýznamnějším právním předpisem byla Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35 ES o ekologicko-právní odpovědnosti s ohledem na prevenci a náhradu škod na životním prostředí. Tato směrnice byla přijata z důvodů, četných ekologických havárií na území členských států Evropské unie, především z preventivních účelů. Do právního řádu České republiky byla tato směrnice transponována zákon č. 167/2008 Sb. o předcházení ekologické újmy a její nápravě.³²

2.4 Majetkoprávní/ občanskoprávní odpovědnost

Tato odpovědnost bývá i často nazývána odpovědnost za škodu, na tomto pojmu je zakotvena. Škodou byla v minulosti označována majetková ztráta na věci. Postupem času, zejm. od 20. století bývají tímto pojmem označovány i ztráty bez majetkového charakteru (život, zdraví, cti, dobrém jménu aj.). Pojem škoda je znám především z práva soukromého, které ji vysvětluje jako majetkovou (nemajetkovou) ztrátu na věci vyčíslitelnou v penězích.

Dle občanského zákoníku je stanovena prevenční povinnost, tzn. každý je povinen si počínat tak, aby nedocházelo ke škodám (v tomto případě je jedno, o který druh škody se jedná). Dále pak každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením povinnosti, vyplývající z právního předpisu. Konkrétní právní ustanovení Občanského zákoníku, aplikovatelné pro újmu na životním prostředí jsou § 2924 škoda z provozní činnosti a § 2925, který upravuje škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným. Podle § 2954, osoba, která „*provozuje závod nebo jiné zařízení sloužící k výdělečné činnosti, nahradí škodu vzniklou z provozu, ať již byla způsobena vlastní provozní činností, věcí při ní použitou nebo vlivem činnosti okolí.*“³³ Tento paragraf zahrnuje nejčastěji škody způsobené poruchou či havárií (negativní působností provozu činnosti na okolí). Lze tuto škodu tedy přirovnat ke konceptu vzniku ekologické újmy. Obdobně to platí i v případě následného § 2925, podle něhož platí, že „*kdo provozuje závod nebo jiné zařízení zvláště nebezpečné, nahradí škodu způsobenou zdrojem zvýšeného nebezpečí; provoz je zvláště nebezpečný, nelze-li předem rozumně*

³² DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnícké učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 84

³³ § 2954 zákona č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

vyloučit možnost vzniku závažné škody ani při vynaložení řádné péče.³⁴ Třetí odstavec tohoto § ještě doplňuje definici zvláště nebezpečného provozu. „*Má se za to, že provoz je zvláště nebezpečný, pokud se provozuje továrním způsobem nebo pokud se při něm výbušná nebo podobně nebezpečná látka používá nebo se s ní nakládá.*“³⁵ V případě těchto právních ustanovení, musí být škoda způsobená na věci, která je věcí v právním slova smyslu a tím pádem se k ní vážou vlastnická práva. Existuje mnoho odlišností mezi tradičním pojetím škody a škody na životním prostředí, např. vznik ekologické újmy je obvykle projednáván ve správním řízení, řízení o vymáhání škody je samostatné řízení, které může být vedeno jen před soudem. Další rozdíl může být v objektu, na kterém je újma způsobena. U majetkoprávní (občanskoprávní) odpovědnosti vzniká nepříznivý účinek na majetku, zatím co u ekologicko právní odpovědnosti na veřejném statku (životní prostředí). Protože právo životního prostředí spadá pod právo veřejné, subjektem, který je aktivně legitimovaný k uplatnění odpovědnosti za ztráty na životním prostředí, je pokaždé stát.³⁶

³⁴§ 2925 zákona č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁵§ 2925 zákona č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁶BURIAN, Filip. *Odpovědnost za ekologickou újmu v právním řádu ČR* [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/twgmi/diplomova_prace_v3.pdf>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. doc. JUDr. Ilona Jančářová, Ph.D.

3 Právní odpovědnost za ekologickou újmu

Tato právní odpovědnost je v porovnání s předchozími zmíněnými nejmladší. Je potřeba zde napravit následky vzniklé na životním prostředí a v těchto případech nelze uplatnit jakoukoliv jinou právní odpovědnost. V této problematice přinesly četné změny mezinárodní smlouvy, které Česká republika ratifikovala, ale především náš vstup do Evropské unie. Z důvodu nemožnosti uplatnit některou z jiných odpovědností na úseku životního prostředí, vznikla potřeba v českém právním řádu vytvořit speciální právní úpravu a s ní i novou právní odpovědnost. V odpovědnosti za ekologickou újmu např. přichází v úvahu, aby škůdce věci byl zároveň jejím vlastníkem, jako tomu je u občanskoprávní odpovědnosti. U této soukromoprávní odpovědnosti je náhrada škody obvykle jen v materiálním pojetí. Dělení na veřejnoprávní a soukromoprávní je v tomto případě klíčové. V právní záležitostech soukromoprávních je na vlastním uvážení vlastníka poškozené věci (poškozeném), zdali bude škodu vymáhat. Kdežto vymezení odpovědnosti za ekologickou újmu je v oblasti veřejnoprávní, a to v tomto případě znamená, že většinou dochází k imateriální ztrátě. *„Ze své podstaty tak odpovědnost za ekologickou újmu neřeší zpravidla újmu pouze konkrétního vlastníka věci, či jiné osoby, naopak má dosah širší ve smyslu potřeby zachování, ochrany životního prostředí, jeho určité složky, oblasti s cílem příznivého životního prostředí pro celou společnost, což je podpořeno tím, že se jedná o veřejnoprávní oblast odpovědnost, tedy zájem veřejný.“*³⁷

Odpovědnost za ekologickou újmu je upravena především v zákoně o předcházení ekologické újmy, ale také složkovými právními předpisy, jako je zákon o vodách, o lesích nebo o životním prostředí. Obecně platí, že zákon o předcházení ekologické újmy je ve vztahu k zákonu o životním prostředí zvláštním právním předpisem a cílem zákona o ekologické újmě bylo doplnit, nikoliv nahradit právní předpis o ochraně životního prostředí.³⁸ V praxi se náprava činí dle složkových právních předpisů a zákon o ochraně životního prostředí slouží spíše k definici klíčových pojmů. Podle tohoto právního aktu se bude postupovat pouze v případě,

³⁷ KVASNIČKOVÁ, Lucie. *Právní odpovědnost za ekologickou újmu na úseku ochrany přírody, krajiny a biodiverzity*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita, Právnická fakulta, Katedra správního práva. Vedoucí diplomové práce doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

³⁸ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě: s komentářem, souvisecími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. Komentátor. 336 s. ISBN 9788087212073. s. 29.

kdy nebudou složkové předpisy dostačující. Obdobná situace platí i u zákona o předcházení ekologické újmě. Příslušné státní orgány taktéž raději volí postup podle složkových zákonů.³⁹ Subjekt, který se může dopustit deliktu a být za něj právně odpovědný, není v zákoně o ochraně životního prostředí nijak definovaný a nemusí splňovat žádné zákonné podmínky, tzn. odpovědný může být prakticky kdokoli. Na rozdíl od ustanovení § 2 písm. i) zákona o ekologické újmě ve vazbě na ustanovení § 3 a násl. téhož předpisu, že odpovědným může být provozovatel tedy „*právnícká nebo fyzická osoba vykonávající nebo řídící provozní činnost zařazenou do seznamu provozních činností uvedených v příloze 1 k tomuto zákonu nebo další činnost, která splňuje podmínky stanovené v § 5 odst. 2, nebo osoba, na kterou byla podle insolvenčního zákona převedena rozhodující ekonomická pravomoc nad fungováním provozní činnosti, včetně držitelů povolení, souhlasu nebo jiného oprávnění k výkonu provozní činnosti nebo osob vykonávajících nebo řídících provozní činnost na základě registrace, evidence nebo ohlášení.*“ Pod pojmem „provozovatel“ je možné si představit i např. školy (veřejné či soukromé), nemocnice nebo církve a náboženské společnosti. Fyzické osoby nepodnikající pod tento pojem nespádají.⁴⁰

Z platné legislativy vyplývá, že odpovědnost za ekologickou újmu je odpovědností objektivní, tzn. je třeba k jejímu vzniku protiprávní jednání. Samotný vznik ekologické újmy (následku protiprávního jednání) je stanoven prokázáním příčinné souvislosti mezi těmito dvěma skutečnostmi. Pakliže se podaří prokázat příčinnou souvislost mezi tímto jednáním a následkem (konkrétní ekologickou újmu), je možno uplatnit odpovědnost za ekologickou újmu. Což v praxi obvykle bývá značným problémem.⁴¹

³⁹ PRCHALOVÁ, Jana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000 úplné znění zákona s komentářem, judikaturou a prováděcími předpisy, 2. aktualizované a rozšířené vydání k 1. 3. 2010*. Praha: Linde, 202010. 431 s. ISBN 978-80-7201-806-2. s. 18.

⁴⁰ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě: s komentářem, souvisícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. Komentátor. 336 s. ISBN 9788087212073. s. 66.

⁴¹ STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: IFEC, 2006. ISBN 80-903409-5-4. s. 194.

4 Ekologická újma

Pojem **Ekologická újma** byl prvně vymezen v zákoně o životním prostředí, který jej definuje jako „*ztrátu nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti.*“⁴²

Vlastní značně obsáhlejší definici obsahuje například zákon č. 167/2008 Sb. O předcházení ekologické újmě a její nápravě, přijatý k provedení směrnice evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES. Jedná se tedy o nepříznivou měřitelnou změnu přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo, jedná se o změnu na chráněných druzích volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin. Může se jít o změnu nebo měřitelné zhoršení podzemních nebo povrchových vodách, půdě a na místech, kde dochází k rozmnožování nebo odpočinku druhů vyžadujících přísnou ochranu.

K ekologické újmě vždy dochází v důsledku lidské činnosti a imateriální ztráta je těžko vyčíslitelná v penězích. Podle Damohorského je ekologická újma „*újmou nejen ve smyslu materiálním a ekonomickém, ale zejména biologickém, estetickém a kulturním, a je pociťována jako ztráta nejen vlastníkem věci, ale i dalšími osobami, často i daleko mimo místo, kde vznikla.*“⁴³ Z tohoto vyjádření vyplývá, že ekologická újma v sobě zahrnuje hledisko materiální i nemateriální.

4.1 Vývoj pojmu v české právní teorii

Tento termín byl prvně vnesen do českého právního řádu v roce 1992 v zákoně o životním prostředí. Původně byla ekologická újma součástí škody ekonomické v rámci občanskoprávního pojetí. Později se pak objevuje snaha o odlišení škody ve smyslu ekonomickém a ekologickém.⁴⁴ „*Zavedení pojmu ekologická újma v české právní teorii je zřejmě připisováno profesoru Fábrymu z pražské Právnické fakulty*

⁴² §10 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

⁴³ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 87

⁴⁴ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě: s komentářem, souvisecími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. Komentátor. 336 s. ISBN 9788087212073.

*Univerzity Karlovy, který upozornil na odlišnost ztrát na životním prostředí a škod hmotných způsobených na majetku a podpořil tak opět diskuzi nad nedostatky takovéto úpravy v rámci naší legislativy.*⁴⁵

Zavedení pojmu ekologická újma je spojený s adekvátní nápravou, což je uvedení do původního stavu, tzv. naturální restituce, případně jiné náhradní opatření. Oproti tomu v původním občanském zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb.) bylo primárně přistupováno k finanční náhradě, jenž byla pro tuto oblast často nepoužitelná.

4.2 Ekologická újma dle zákona č. 17/1992 Sb.

Ekologické újma, podle zákona o životním prostředí již byla doslovně definovaná na počátku této kapitoly. Podle tohoto zákona je v obecné rovině platná i dnes. Základní rozdíl mezi škodou a ekonomickou újmou je v materiálním pojetí. Kdežto škoda je chápána jako ztráta materiální, ekologická újma jako ztráta imateriální. *„Ztráta či oslabení funkcí ekosystémů se může vztahovat na funkce produkční, jež znamenají přínos pro vlastníka či jiné osoby ve smyslu budoucího ekologického zisku (např. úrodnost půdy) a tyto lze peněžně vyčíslit a funkce mimoprodukční, které představují synergické působení životního prostředí ve svém celku směrem ke složkám životního prostředí (hodnotí se způsobilost ekosystému udržet život v přirozeném nebo přírodě blízkém rozsahu) i ve vztahu k člověku a společnosti.*⁴⁶

Obecně lze říct, že je vyčíslení, vyjádření v penězích u ekologické újmy značně problematické, ba skoro nemožné. Ve srovnání se škodou, klasickou v občanském právu. Náprava ekologické újmy standardně probíhá uvedením do původního stavu před vznikem ekologické újmy. Oprávněnou osobou k uplatnění nápravy za tuto újmu není samotný vlastník ale stát, jenž tak vykonává v rámci výkonu veřejné správy, skrze své příslušné orgány. Sama tato skutečnost je zakotvena v Ústavě České republiky, konkrétně v čl. 7. Podle tohoto článku, stát má

⁴⁵ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě: s komentářem, souvisícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. Komentátor. 336 s. ISBN 9788087212073.

⁴⁶ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě: s komentářem, souvisícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. Komentátor. 336 s. ISBN 9788087212073.

dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů a chránit přírodní bohatství. Dle tohoto zákonného ustanovení lze oprávnění chápat též jako povinnost uplatňovat odpovědnost v této oblasti s cílem ochrany životního prostředí jako veřejného statku.⁴⁷

Osobou odpovědnou za ekologickou újmu je podle tohoto zákonného znění její původce, oproti občanskoprávní škodě, za niž může být odpovědný i vlastník věci, je-li způsobena na věci, jež je předmětem vlastnického práva. K odpovědnosti je dle zákona o životním prostředí třeba tří základních předpokladů. Jde o poškození životního prostředí, případně jiné obdobné protiprávní jednání, „*v praxi se bude jednat především o porušení právních povinností stanovených zákonem, nebo správním aktem vydaným na základě zákona nebo veřejnoprávní smlouvy.*“⁴⁸ Dalšími předpoklady jsou přistoupení ekologické újmy a kauzalita, známá též jako příčinná souvislost, v tomto případě mezi protiprávním jednáním a následkem (ekologickou újmou). „*Poškozování životního prostředí je zhoršování jeho stavu znečišťováním nebo jinou lidskou činností nad míru stanovenou zvláštními předpisy.*“⁴⁹ Termín znečišťování životního prostředí je legálně definován v zákoně jako „*vnášení takových fyzikálních, chemických nebo biologických činitelů do životního prostředí v důsledku lidské činnosti, které jsou svou podstatou nebo množstvím cizorodé pro dané prostředí.*“⁵⁰ Právě znečišťování je nejčastější zdroj původu poškozování životního prostředí lidské činností. K právní odpovědnosti za znečišťování nebo jiné protiprávní jednání vedoucí k poškozování životního prostředí je vyžadováno překročení určité stanovené hranice. Ne každé znečištění či jiné protiprávní jednání je důvodem ke vzniku odpovědnosti za ekologickou újmu. Původcem ekologické újmy je vždy lidská činnost, jak protiprávní aktivní jednání (komisivní) nebo případné opomenutí (jednání komisivní), ve formě nečinnosti, pokud činnost byla v dané situaci žádoucí k zabránění vzniku ekologické újmy.⁵¹

⁴⁷ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě: s komentářem, souvisícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. Komentátor. 336 s. ISBN 9788087212073.

⁴⁸ HUMLÍČKOVÁ, Petra. Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí. In *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2091-6. ISSN 0323-0619.

⁴⁹ § 8 odst. 2 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁰ § 8 odst. 1 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

⁵¹ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě: s komentářem, souvisícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. Komentátor. 336 s. ISBN 9788087212073.

4.3 Ekologická újma dle zákona č.167/2008 Sb.

Zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě vstoupil v platnost 17. srpna 2008 a již při úvodu do této kapitoly bylo zmíněno, je transpozicí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES o odpovědnosti za životní prostředí. Cílem této směrnice je předcházet škodám na životním prostředí a jejich náprava. Jsou v ní založené základní principy, a to princip prevence (prevention principle) a princip „znečišťovatel platí“ (polluter pay principle), který souvisí se zásadou odpovědnosti původce. Dalšími principy zakotvenými v této právní problematice jsou princip naturální restituce a objektivní odpovědnosti.

Podle principu prevence mají provozovatelé vybraných činností povinnost provádět nezbytná opatření v případě bezprostředně hrozící ekonomické újmy. Mimo to jsou povinni hradit s ní spojené náklady a informovat o dané skutečnosti příslušný orgán státní správy. Druhý princip „znečišťovatel platí“ je spojen s finanční odpovědností provozovatele, který svou činností ekologickou újmu způsobil nebo se vyskytla její hrozba. Další princip naturální justice je typický pro celé toto právní odvětví. Je zde upřednostňováno nápravné opatření před peněžitou náhradou a *„klade se důraz na efektivní dekontaminaci a obnovení nebo nahrazení poškozeného přírodního zdroje uváděním nebo navrácením do původního stavu anebo směrem k tomuto stavu...“*⁵² Z posledního principu, tj. objektivní odpovědnosti, vychází povinnost prevence nebo nápravy ekologické újmy. V tomto zákoně oproti předchozí legislativě je stanoveno, *„že podmínkou provedených nápravných opatření provozovatelem vybraných činností uvedených v příloze č. 1 k zákonu není jeho protiprávní jednání. Ke vzniku odpovědnosti, resp. povinnosti provést nápravné opatření, postačuje prokázání příčinné souvislosti mezi provozní činností uvedenou v příloze č. 1 k zákonu a vznikem ekologické újmy (nevyžaduje se tedy prokázání protiprávnosti a zavinění ve formě úmyslu nebo nedbalosti).“*⁵³

Ekologická újma (bezprostřední hrozba vzniku ekologické újmy), může být způsobena provozní činností, která je přímo vymezená v příloze 1. zákona nebo nevymezena (provozní činnost další). V příloze 1 jsou vypsány činnosti, které mají vysokou způsobilost negativně ovlivnit životní prostředí, lidské zdraví, tzn. je u nich

⁵² *Ekologická újma* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/ekologicka_ujma>.

⁵³ *Ekologická újma* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/ekologicka_ujma>.

vysoká pravděpodobnost, že způsobí ekologickou újmu. Konkrétními činnostmi jsou např. provozování stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší, nakládání s geneticky modifikovanými organismy nebo vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních. Všechny tyto činnosti a další obsažené v příloze 1 zákona č. 167/2008 Sb., potřebují potřebné povolení a upravují je další zvláštní předpisy. Druhý způsob vzniku ekologické újmy (činností v příloze zákona nevymezenou) se zabývá pouze vybranými přírodními zdroji, a to chráněné druhy planě rostoucích rostlin, volně žijící živočichy a přírodní stanoviště. K naplnění právní odpovědnosti je zde zapotřebí kolize s právními předpisy (např. provádění stavebních prací, dle stavebního zákona nebo těžení nerostů dle zákona o hornické činnosti.)⁵⁴

Objekty, které tato právní úprava chrání před ekologickou újmou, lze vyvodit dle úvodního ustanovení, jež přesně vymezuje předmět úpravy. *„Tento zákon zpracovává příslušný předpis. Evropských společenství a upravuje práva a povinnosti osob při předcházení ekologické újmě a při její nápravě, došlo-li k ní nebo hrozí-li bezprostředně na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin, na přírodních stanovištích vymezených tímto zákonem, na vodě nebo půdě, a dále výkon státní správy v této oblasti.“*⁵⁵ Podle tohoto předpisu se ekologická újma nevztahuje obecně na oblast životního prostředí, ale jen na konkrétně vymezené přírodní zdroje (vodu, půdu, vymezené druhy chráněných živočichů a rostlin a přírodní stanoviště). Přesnější vyjádření lze nalézt v § 2, stejného zákona, kde je ekologická újma vyjádřena jako *„nepříznivá měřitelná změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo, jedná se o změnu na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin nebo přírodních stanovištích, podzemních a povrchových vodách a půdě.“*⁵⁶ V této definici není zmíněna jedna ze základních složek, a to ovzduší. Je tomu tak z důvodu náročnosti vymezení míry znečištění a určení jeho původce (resp. určování odpovědnosti). Problematiku této kapitoly v životním prostředí upravuje zákon č. 201/2012 Sb. o ochraně ovzduší. Zbývající přírodní zdroje, mají též svoji právní úpravu v složkových předpisech, i přes to, že je zákon od

⁵⁴ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě: s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. Komentátor. 336 s. ISBN 9788087212073.

⁵⁵ § 1 odst. 1 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ § 2 písm. a zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

předcházení ekologické újmy upravuje. V případě vody jsou v zákoně č. 167/2008 Sb. vymezeny vody povrchové i podzemní, mimo jiné je zde probírána i problematika přírodních, léčivých zdrojů a zdrojů minerálních vod. Půdy jsou pak jako další kategorie přírodních zdrojů, vymezeny (stejně jako přírodní léčivé zdroje peloidy, jako jsou rašeliny, bahna) v zákoně č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tzv. lázeňský zákon.

Zákon o předcházení ekologické újmy též negativně vymezuje, v jakém případě se odpovědnost za ekologickou újmu podle jeho výkladu neuplatní. Tyto *„výjimky z odpovědnostního režimu můžeme rozdělit do několika kategorií: typy ztrát, na které se odpovědnostní režim vůbec nevztahuje, typy provozovatelů, na které se odpovědnostní režim nevztahuje a některé ztráty upravené složkovými předpisy.“*⁵⁷ Jako příklad k první kategorii, ke které se odpovědní režim nevztahuje vůbec, lze uvést ozbrojený konflikt, vnitřní nepokoje, živelné pohromy nebo zajišťování obrany České republiky či jiných činností s cílem ochrany života, zdraví a majetku. Do druhé kategorie patří provozovatelé, jako odpovědné subjekty omezené ve smyslu výše uvedeného dělení na způsoby vzniku ekologické újmy. Jedná se o provozní činnosti, které jsou v příloze zákona přímo jmenované (rizikové) nebo jiné v příloze zákona nevyjmenované (nerizikové). Zákon o ekologické újmě upravuje zproštění odpovědnosti za ekologickou újmu pouze pro provozní činnosti rizikové takto: *„Provozovatel činnosti uvedené v příloze 1 k tomuto zákonu, který provedl preventivní opatření nebo nápravná opatření, nenese náklady, pokud prokáže, že ekologická újma nebo její bezprostřední hrozba byla způsobena třetí osobou a došlo k ní i přesto, že byla přijata vhodná bezpečnostní opatření, nebo je důsledkem splnění rozhodnutí nebo jiného závazného aktu orgánu veřejné správy a nejedná se o rozhodnutí nebo akty vydané k odstranění nebo zmírnění emisí nebo událostí způsobených provozní činností provozovatele.“*⁵⁸ Jak vyplývá ze zákonného ustanovení, pokud nastane tato situace, bude provozovatel zproštěn odpovědností přímo ze zákona. Naproti tomu v druhém případě je nutností rozhodnutí pověřeného

⁵⁷ HUMLÍČKOVÁ, Petra. Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí. In *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica* 3/2011, *Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2091-6. ISSN 0323-0619.

⁵⁸ § 12 odst. 3 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

správního orgánu. „Příslušný orgán rozhodne, že provozovatel činnosti uvedené v příloze č. 1 k tomuto zákonu, který provedl nápravná opatření k odstranění ekologické újmy, nebo za kterého je zajistil příslušný orgán, nenese jejich náklady, pokud prokáže, že neporušil právní předpisy nebo rozhodnutí vydaná na jejich základě a ekologická újma byla způsobena emisí nebo událostí, která byla výslovně povolena podle zvláštních právních předpisů, nebo podle stavu vědeckých a technických znalostí v době, kdy došlo k emisím nebo k dané provozní činnosti, nebylo považováno za pravděpodobné, že by způsobily ekologickou újmu.“⁵⁹ Poslední skupinou případů jsou takové, kdy se postupuje podle zvláštních složkových předpisů. Nejčastějšími situacemi jsou ztráty, které způsobila vodní havárie, ty upravuje zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů – vodní zákon). Dle zákona o ekologické újmě jsou jen ukládaná případná nápravná opatření.⁶⁰

⁵⁹ § 12 odst. 4 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁰ HUMLÍČKOVÁ, Petra. Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí. In *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica* 3/2011, *Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2091-6. ISSN 0323-0619.

5 Ochrana složek a životního prostředí a ekosystémů

5.1 Ochrana ovzduší

„Ovzduším se rozumí plynný obal Země (atmosféra). Předmětem právní úpravy práva životního prostředí je vnější ovzduší, které se vykytuje volně v prostoru. Optimální a pokud možno víceméně konstantní zastoupení prvků a látek přirozeně se vyskytujících v ovzduší je základním předpokladem existence současných forem života na naší planetě. Nadměrné vnášení cizorodých (zejména jedovatých) látek do ovzduší narušuje tuto skladbu a rovnováhu a je příčinnou některých globálních problémů životního prostředí.“⁶¹

Existují dva druhy znečišťování ovzduší. První druhem je vnášení znečišťujících látek, které se do atmosféry uvolňují z tzv. antropogenních zdrojů (zdroje vytvořeny nebo způsobovány lidmi). Značné množství znečišťujících látek je spojeno se spalováním různých druhů paliv, kterými jsou benzín, uhlí, dřevo, plyn nebo rafinování ropy. Každý typ paliva má jinak vysokou intenzitu znečišťování ovzduší. Druhořadé je pak znečišťování ovzduší ze zdrojů přírodních, jako jsou výbuchy sopek, lesní požáry nebo procesy tlení, hnití a kvašení. Cílem této právní problematiky není ani tak úplné lokální zakázání znečišťování ovzduší, jako spíše její udržování v míře únosné. Ke snižování znečišťování má docházet zejména stanovením emisních limitů. Tyto principy však neplatí o ochraně ozonové vrstvy Země, zde je zakázáno používání a výroby veškerých látek, které tuto vrstvu poškozují. Jedná se o plyny označené jako freony či halogeny. V praxi to vypadá tak, že jsou tyto látky buď postupně a etapovitě absolutně zakazovány.

První právní normy na ochranu ovzduší u nás vznikaly, obdobně jako celková právní úprava na ochranu životního prostředí, krátce po revoluci v roce 1989. A stejně tak jako celé životní prostředí, bylo i ovzduší v minulosti chráněno zákonem o péči a zdraví lidu. V dnešní době je nejstěžejnějším zákonem v této problematice zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší. Tento zákon upravuje přípustné úrovně

⁶¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právní učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 255

znečištění a znečišťování, jeho posuzování a vyhodnocování, nástroje ke snižování znečištění a znečišťování, dále pak práva a povinnosti osob a působnost orgánů veřejné správy při znečišťování ovzduší nebo dodavatele motorového benzínu a motorové nafty.⁶² Přípustná úroveň znečištění, jde dle zákona o ochraně ovzduší určována emisními limity, emisními stropy, technickými podmínkami provozu a přípustnou tmavostí kouře. Tyto limity jsou stanovené v příloze zákon č. 1.

Další významnou legislativou v ochraně ovzduší je zákon č. 383/2012 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů nebo zákon č. 73/2012 Sb., o látkách poškozujících ozonovou vrstvu a o fluorovaných skleníkových plynech.

Podle zákona o ochraně ovzduší lze členit zdroje znečištění na stacionární (nepohyblivý zdroj, např. elektrárna nebo domácí kotel) a mobilní (zdroj pohyblivý, zejm. dopravní prostředek). Stará legislativa stacionární zdroje kategorizovala na zvláště velké, velké, střední a malé. Nový zákon o ochraně ovzduší je třídí podle typu činnosti a podle velikosti zdroje (množství určitých emitovaných látek) na zdroje vyjmenované (příloha č. 2 tohoto zákona) a zdroje nevyjmenované (v příloze č. 2 neuvedené). Znečišťovatelé ovzduší také musí platit poplatek za znečišťování ovzduší, případně poplatek za výrobu a dovoz regulovaných látek a výrobků, které obsahují freony. Výše poplatku je v přímé úměře k množství a nebezpečnosti vypouštěných znečišťujících látek. Tyto poplatky v praxi naplňují jednu ze zásad v ochraně životního prostředí a přispívají ke snižování množství škodlivin uvolňovaných do životního prostředí a omezování využívání přírodních zdrojů.

Co se týče právní odpovědnosti na úseku ochrany ovzduší, tak *„jako nástroje k zajišťování dodržování stanovených povinností upravuje zákon o ochraně ovzduší i možnosti ukládat opatření k nápravě a pokuty za spáchání správních deliktů.“*⁶³ Přestupky podle zákona o ochraně ovzduší projednává Inspekce životního prostředí, případně obecní úřad s rozšířenou působností. Tyto dva instituty spolu navzájem spolupracují a informují se např. o zahájení řízení o uložení pokuty. Zákon dále přímo vymezuje, které přestupky projednává celní úřad. Ten také vybírá a vymáhá pokuty. Dále je v §26 upravuje, *„příjem z pokuty uložené obecním úřadem obce s rozšířenou*

⁶² § 1 zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů

⁶³ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 271

*působností připadá do rozpočtu obce, jejíž úřad pokutu uložil. Polovina příjmu z pokuty uložené inspekcí připadá do rozpočtu obce, na jejímž území je provozována činnost pokutou postiženého provozovatele, přičemž tento příjem je účelově určen k ochraně životního prostředí, a polovina je příjmem Státního fondu životního prostředí České republiky. Příjmy z pokut uložených inspekcí obci a z pokut uložených celním úřadem a Českou obchodní inspekcí jsou příjmem Státního fondu životního prostředí České republiky.*⁶⁴

Mimo ochrany ovzduší se Ministerstvo životního prostředí také podílí na ochraně ozonové vrstvy Země, kterou poškozují látky, jako jsou např. freony. Z důvodu narušování ozonové vrstvy proniká na zemský povrch nebezpečné ultrafialové záření, které může být zdrojem vzniku některých nebezpečných onemocnění. *„Snižování emisí, těchto látek je jedním z nejúspěšnějších světových projektů v oblasti ochrany životního prostředí.*⁶⁵

Co se týče ekologické újmy v oblasti ochrany ovzduší, měla by být upravena v zákoně o životním prostředí, společně s dalšími složkami životního prostředí. Podle mého názoru, by ale náprava ekologické újmy na ovzduší v praxi nemohla být uplatňována. Hlavním důvodem je nesnadné určování rozsahu vzniklých škod (ekologické újmy) a taktéž její vyčíslení. Ovzduší je v praxi primárně chráněno právním předpisem o ochraně ovzduší a teprve znečištění, které by zároveň bylo i znečištění další složky životního prostředí vedlo příslušné instituce k využití jiných právních předpisů k této problematice, příp. zákona o životním prostředí.

Oproti zákonu o životním prostředí se právní předpis o předcházení ekologické újmy a její nápravě nevztahuje na veškeré složky životního prostředí obecně, ale pouze na ty této legislativě vyjmenované. *„Přesto, že ovzduší ve vyjmenovaných složkách není zákon se vztahuje na provozovatele stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší podléhajících povolení podle zákona o ochraně ovzduší, kteří mohou vypouštěním znečišťujících látek způsobit ekologickou újmu na jiných složkách životního prostředí, než je ovzduší.*⁶⁶ V této situaci je na předním místě

⁶⁴ § 26 zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁵ *Ovzduší* [online]. [cit. 2022-01-31]. Dostupné z: <<https://www.mzp.cz/cz/ovzdusi>>.

⁶⁶ JELÍNEK, Jan. *Právní úprava ochrany kvality ovzduší*. Praha, 2019. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra práva životního prostředí. Vedoucí diplomové práce JUDr. Stanislav Derlich, Ph.D.

především povinnost předcházet vzniku ekologické újmy a v případě, že ke vzniku ekologické újmy dojde, přijímat nápravná opatření.

5.2 Ochrana vody

„Voda je jednou ze základních součástí životního prostředí, která plní celou řadu nezastupitelných funkcí. V první řadě představuje základní životní podmínku existence všech živých organismů, člověka nevyjímaje. Výskyt dostatečného množství neznečištěné vody je proto z hlediska zachování života nezbytností. Množství výskyt zdrojů pozemní vody je do značné míry omezený.“⁶⁷ Zdroje vody na Zemi jsou konečné, ale její potřeba stále vzrůstá. Mimo potřebnou složku veškerého života je voda žádoucí ve všech odvětvích lidské činnosti. „Zachování vodních zdrojů v takovém stavu, ve kterém by byly schopny plnit výše uvedené funkce, je dnes možné pouze za předpokladu regulace lidských činností, které stav vody ovlivňují.“⁶⁸ Mezi primární cíle v oblasti ochrany vody lze zařadit zachování její kvality a množství.

Voda je jako předmět ochrany chráněna samostatně anebo jako součást celého ekosystému. Legislativa v rámci ochrany vody rozlišuje ochranu vod povrchových, což lze chápat jako veškerou vodu, která se vyskytuje na zemském povrchu a vody podzemní, tzn. vody přirozeně se vyskytující pod zemským povrchem v pásmu nasycení v přímém styku s horninami. Tuto problematiku upravuje mnoho právních předpisů, nejpodstatnějším z nich je zákon č.254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon). Tento zákon byl od svého vzniku mnohokrát novelizován, nejpodstatnější změna přišla v roce 2010. Nový zákon oproti staré legislativě upravuje i právní povahu povrchových a podzemních vod, např. v oblasti vlastnického práva. Blíže definováno, tyto vody nejsou předmětem vlastnického práva, i když jsou součástí legálně vlastněného pozemku. Tato právní úprava se mimo ochrany vod a vlastnického práva zabývá plánováním, správou povodí, ochranou před povodněmi, poplatky a správními delikty spáchaných v rámci ochrany vod.

⁶⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnícké učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 275

⁶⁸ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnícké učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 275

Obecně je předním smyslem ochrany vod zachování její kvality (čistoty). Vodní zákon rozlišuje dva největší zdroje znečištění, a to odpadní vody a závadné látky. Odpadními vodami „se rozumí vody používané v obytných, průmyslových, zemědělských a podobných zařízeních, pokud mají po použití změněnou jakost, anebo jiné vody z uvedených zařízení odtékající, mohou-li ohrozit jakost povrchových nebo podzemních vod.“⁶⁹ Tyto vody mohou být dále legálně vypouštěny (do vod povrchových i podzemních), jen na základě předchozího povolení. Povolení vydává vodoprávní úřad, který musí vycházet z hodnot ukazatelů přípustného znečištění vod, které stanovuje vládní nařízení. „Ukazatele přípustného znečištění vod charakterizují maximální znečištění vod, do kterého mají být vody vypuštěny (nejčastěji povrchové vody ve vodním toku), a dále se s jejich pomocí vymezuje maximální míra znečištění vypouštěných odpadních vod.“⁷⁰ Závadné látky, jako další zdroj znečišťování vod, jsou látky, které mohou změnit složení vody, ohrozit její jakost, pokud se nejedná o odpadní nebo důlní vody. Oproti odpadním vodám, v případě závadných vod musí uživatelé učinit všechna opatření, aby se závadné látky nedostaly do podzemních ani povrchových vod. Nakládání se závadnými látkami je pak dále upraveno mimo vodního zákona ve zvláštních předpisech.

Pakliže dojde k havárii, což je chápáno jako situace mimořádného a závažného ohrožení nebo zhoršení kvality vod, je nutné učinit všechna nápravná nebo ochranná opatření, které mají minimalizovat nebo odvrátit hrozící následky. Ukládání nápravného opatření původci je jednou z pravomocí vodoprávního úřadu, popř. České inspekce životního prostředí. To stejné platí i v případě vypouštění odpadních vod bez předchozího souhlasu nebo nedovoleného nakládání se závadnými látkami. Provedení nápravných opatření zabezpečuje vodoprávní úřad. „Vliv na kvantitu a kvalitu vody mají nejenom činnosti přímo spjaté s povrchovou nebo podzemní vodou, ale rovněž činnosti, ke kterým dochází v území, kde se voda nachází. Vodní zákon proto zakotvuje rovněž nástroje sloužící k ochraně území.“⁷¹

Poplatkový systém jako ekonomický nástroj sloužící k ochraně vod je tvořen poplatky za vypouštění odpadních vod do vod povrchových (podzemních), platbou

⁶⁹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 286

⁷⁰ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 286

⁷¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 287

k úhradě správy vodních toků a povodí a taktéž poplatků za odebrané množství podzemní vody. Poplatky za vypuštění odpadních vod jsou klíčovým ekonomickým nástrojem ochrany vod. Pro stanovení výše těchto poplatků jsou určovány dvě kategorie, první určuje to, co je do vod povrchových vypouštěno (poplatek za znečištění) a druhá je závislá na množství odpadní vody (poplatek z objemu vypouštěných odpadních vod). Rozhoduje tedy, čím vodu znečišťuji a v jakém množství.

Z porušování povinností vyplývajících z příslušných právních předpisů, zejména vodního zákona, a z rozhodnutí správních úřadů uložených na jejich základě, ukládá Česká inspekce životního prostředí nebo příslušný vodoprávní úřad sankce. Sankce mohou být ukládané za přestupky anebo správní delikty právnických osob nebo podnikajících fyzických osob. Skutkové podstaty právních deliktů i k nim ukládané sankce jsou upraveny ve vodním zákoně. Sankce mají povahu peněžitou a jejich výše je závislá na rozsahu způsobené ekologické újmy. Podle vodního zákona může fyzická osoba za přestupek zaplatit až 50 000 korun, u podnikatelů a osob právnických je částka za správní delikt až 5 milionů korun (při opakovaném páčání až 20 milionů). Správní delikty projednává česká inspekce životního prostředí nebo česká plavební správa, případně obec s rozšířenou způsobilostí. Pokuty jsou vybírány a vymáhány příslušným celním úřadem a utvářejí jednu ze složek příjmu do Státního fondu životního prostředí.⁷² Trestně právní postih za ekologickou újmu v oblasti vod upravuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 294 takto: „*Kdo, byť i z hrubé nedbalosti, způsobí poškození vodního zdroje, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, tak, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro zvláštní ochranu vodního zdroje, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*“⁷³

Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě upravuje pouze ekologickou újmu na vodě, která byla způsobena provozem některé z činností, které jsou vymezeny v příloze č. 1 k tomuto zákonu. „*Za ekologickou újmu na povrchových nebo podzemních vodách považuje zákon č. 167/2008 Sb. takovou nepříznivou měřitelnou změnu povrchových nebo podzemních vod (nebo měřitelné zhoršení jejich funkcí), která má závažné nepříznivé účinky na ekologický, chemický nebo*

⁷² § 125 písm. l zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁷³ § 294 písm. a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

*množstevní stav vody nebo na její ekologický potenciál.*⁷⁴ V této právní úpravě však není nikde přímo stanoveno, v jakém případě už se jedná o ekologickou újmu a kdy tomu tak není. V praxi se proto postupuje podle vodního zákona. Velikou váhu v případě, že dojde k ekologické újmě na vodě, mají odborná vyjádření odborných subjektů, které provádějí stálý monitoring stavu vod. Problematice aplikování vodního zákona, zákona o předcházení ekologické újmě a samotnému pojmu ekologické újmy v oblasti ochrany vod, se bude blíže věnovat poslední, sedmá kapitola, jež pojednává o konkrétní ekologické havárii na řece Bečvě.

Opatření většinou právní povahy, která slouží k prevenci vzniku ekologické újmy na povrchových či podzemních vod, je hned několik. Předním nástrojem preventivních nástrojů je územní plánování. Toto plánování upravuje podmínky pro výstavbu a pro udržitelný rozvoj území s ohledem na vztah výstavby a podmínek pro příznivé životní prostředí.⁷⁵

5.3 Ochrana půdy

*„Půdou se rozumí zemský povrch a současně i hmotný substrát Země. Pro vlastnické a užívací právo vztahy k půdě je určující zemský povrch a jeho jednotlivé části (pozemky, parcely), které tvoří právní základ pro využívání a přisvojování si užitečných vlastností nejen povrchu, ale i prostoru pod a nad zemským povrchem.“*⁷⁶

Půda plní nespočet ekologických i ekonomických funkcí. Z těch ekologických se jedná například o koloběh vody v přírodě, ukládání uhlíku z ovzduší a energie ze slunečního záření. Vyskytuje se v ní mnoho minerálů a surovin potřebných pro existenci půdních organismů a dalších živočichů, včetně člověka. Složení a kvalita půdy dále ovlivňuje růst všech rostlin. Obecně jsou na půdě závislé veškeré složky životního prostředí. Půda je v ekonomické oblasti základním výrobním prostředkem, tzn. bez ní by nemohly fungovat lidské činnosti, jako je zemědělství, lesní

⁷⁴ Nejčastější dotazy k problematice zákona o ekologické újmě [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/nejcastejsi_dotazy_ekologicka_ujma>.

⁷⁵ § 18 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁶ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 294

hospodářství nebo hornictví. Právě půdě zemědělské a lesní je věnována největší pozornost a ochrana. Tyto půdy utvářejí víc jak 87 % povrchu České republiky.⁷⁷

S rostoucí civilizací rostou i nároky na uspokojování potřeb spjatých s využíváním půdy. Hlavních zdrojů poškozování půdy je několik. Prvním je výstavba a těžba nerostů, která značně devastuje krajinu a taktéž i půdu. K obojímu dochází na zemědělských a lesních pozemcích. K dalšímu znečišťování půdy dochází kvůli škodlivým látkám z ovzduší, z odpadních skládek, havárií apod. Častým zdrojem znečištění jsou chemické látky a hnojiva používané v zemědělství, sloužící k ochraně a výživě rostlin. Dále mohou půdní kvalitu a složení ohrožovat nevhodné technologie a techniky v zemědělství nebo působení přírodních vlivů (vodní a větrné eroze). Stejně jako u ostatních složek životního prostředí, ani u půdy nelze veškeré zdroje poškozování úplně vymýtit. A proto prioritou nadále zůstává snaha o zmírnění důsledků, jejich negativního působení na půdu.

Co se týče ochrany půdy, neexistuje jedna stěžejní právní úprava, jako je tomu u právní ochrany vod či ovzduší. Právní normy na ochranu půdy, jsou velmi často normy, které ji chrání ve spojitosti s ochranou jiných složek životního prostředí a ekosystémů (ochrana vod, ochrana přírody a krajiny). Mezi takové zákony spadá např. již zde zmíněný vodní zákon, zákon o ochraně přírody a krajiny nebo zákon o ochraně a využití nerostného bohatství. Základní právní předpisy sloužící k ochraně zemědělské a lesní půdy jsou zákon o ochraně zemědělského a půdního fondu a zákon o lesích. Ochrana půdy je úzce spojena s výstavbou a stavebnictvím. Proto je zde vhodné zmínit zákon o územních plánování a stavebním řádu nebo zákon o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech.

Zákon č. 334/1992., o ochraně zemědělského půdního fondu mimo jiné „vymezuje zemědělský půdní fond (ZPF), stanovuje nástroje jeho kvalitativní i kvantitativní ochrany, režim odnámání zemědělské půdy ze zemědělského půdního fondu a odvody za odnětí zemědělské půdy, vymezuje orgány ochrany ZPF, stanovuje sankce za správní delikty a zmocňuje MŽP k vydání prováděcích předpisů. (vyhlášek).“⁷⁸ Zákon dále zakotvuje ústřední funkci v státní správě v ochraně zemědělského půdního fondu Ministerstvu životního prostředí. Ve vztahu ekologické

⁷⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnícké učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 295

⁷⁸ *Ochrana půdy* [online]. [cit. 2022-01-31]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/ochrana_pudy>.

újmou a půdy je stěžejní právní úpravou vyhláška č. 17/ 2009 Sb. o zajišťování a nápravě ekologické újmy na půdě. Mezi další vyhlášky vydané ministerstvem na základě zmocnění patří např., vyhláška o ochraně zemědělské půdy před erozí, o stanovení postupů k zajištění ochrany zemědělského půdního fondu, o stanovení podrobností ochrany kvality zemědělské půdy a další vyhlášky související s ukládáním odpadu na skládky. Dále Ministerstvo životního prostředí společně s Ministerstvem zemědělství vydalo vyhlášku o používání sedimentů na zemědělské půdě (prováděcí k zákoně o hnojivech, z roku 1998).⁷⁹

Právní odpovědnost v této problematice spočívá převážně v ukládání nápravných opatření a v odpovědnosti za přestupky a jiné správní delikty. Tuto odpovědnost, taktéž vymezuje trestní zákoník v § 194 a 193. Zde se jedná o obecnou právní ochranu za poškozování a ohrožování životního prostředí. Nápravná opatření podle zákona o ochraně zemědělského půdního fondu mohou v praxi znamenat např. vrácení svévolně odňatého pozemku k jeho předvedení k zemědělskému obdělávání nebo z půdy odstranit kontaminované plodiny. Tento zákon vymezuje přestupky jako znečištění půdy, neoprávněnou změnu kultury nebo nesplnění nápravného opatření. *„Správní delikty právnických osob a fyzických osob při podnikatelské činnosti mají obdobně formulované skutkové podstaty jako přestupky.“*⁸⁰

5.4 Ochrana lesa

*„Lesem se rozumí lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa. Vedle produkční (hospodářské) funkce, kterou je především tvorba dřevní hmoty, plní les další významné a v životním prostředí nezastupitelné funkce, souhrnně označované jako funkce mimoprodukční (převážně ekologické).“*⁸¹ Mimoprodukční funkce mají pozitivní vliv na vodní a klimatické poměry. Zlepšují kvalitu vzduchu, tím že vytvářejí kyslík a zachycují prachové částice a jiné škodlivé látky z ovzduší. Dále chrání krajinu před větrnou erozí, záplavami, tlumí hluk a jsou

⁷⁹ *Ochrana půdy* [online]. [cit. 2022-01-31]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/ochrana_pudy>.

⁸⁰ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 309

⁸¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 319

přirozeným prostředím pro život mnoho organismů. Člověk je využívá mimo hospodářskou činnost i k rekreaci a sportu.

Les a tím pádem i jeho funkčnost, jsou ohrožovány mnohými přírodními ale v dnešní době spíše civilizačními vlivy. Přírodní zdroje ohrožování jsou např. škůdci, povětrnostní podmínky, sněhové kalamity a laviny nebo požáry zapříčiněné suchem. *„K civilizačním vlivům ohrožování řadíme především imise škodlivých látek v ovzduší, změny klimatu, nerozumný způsob hospodaření v lesích, bezohledné užívání lesů veřejností a další vlivy spojené s působením člověka na přírodu.“*⁸² V České republice značná devastace lesních porostů, a hlavně znečišťování lesního prostředí odpadem vyvolalo nutnost zajistit právní ochranu tohoto ekosystému. Situace je již dlouhodobě nejhorší v Krušných a Orlických horách. Právní úprava týkající se ochrany lesa, má za cíl zachovat jak jeho samotnou existenci, celkovou rozlohu, tak i jeho kvalitu. Všechny tyto aspekty jsou důležité pro správné a dostatečné lesní funkce. *„Protože každý les plní současně funkce produkční a mimoprodukční, nelze ekologickou ochranu lesů uplatňovat jen na některé lesy. Kategorizací lesů se vytvářejí předpoklady, aby se u lesů ochranných a lesů zvláštního určení, u nichž je veřejný zájem na ochraně životního prostředí nadřazen funkčním produkčním, uplatňoval zvláštní režim ochrany mimoprodukčních funkcí.“*⁸³

Stěžejním právním předpisem na ochranu lesního porostu je zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon). Z obecného hlediska je zde také důležitý zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Mezi další významné právní normy lze zařadit např. zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin nebo vyhlášky vydané na základě zmocnění, Ministerstvem zemědělství.

Ústředním orgánem státní správy lesů je právě Ministerstvo zemědělství. Podřízenými orgány státní správy pak jsou obce s rozšířenou působností a kraje. Do jejich působnosti však nespádají lesy v národních parcích a jejich ochranných pásmech. V tomto případě jako ústřední orgán vykonává působnost Ministerstvo životního prostředí. *„Působnost Ministerstva životního prostředí ve vztahu k ochraně*

⁸² DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnícké učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 320

⁸³ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnícké učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 321

lesních ekosystémů vyplývá především z § 50 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a ochrany lesa jako významného krajinného prvku ve smyslu § 3 odstavce 1 písmene b) zákona č. 114/1992, o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.“

Právní odpovědnost, stejně jako povinnost k řádnému hospodaření a ochraně lesa, náleží dle zákona vlastníkovi. Tomu je ukládána i většina nápravných opatření při obnově a ošetřování lesa, i v případě kdy ekologickou újmu v lese způsobila jiná osoba. *„Za odstranění ekologické újmy spočívající v obnově lesa tak odpovídá ve vztahu ke státu vlastník. Náklady, které vynaloží na odstranění újmy, může pak v rámci náhrady škody uplatnit jako regres proti původci, pokud je znám.“*⁸⁴ Právní odpovědnost za škodu způsobenou na lesním porostu upravuje též občanský zákoník. Vlastníkovi nebo uživateli lesa může podle občanského zákoníku poškozovatel v rámci náhrady škody zaplatit finanční obnos, který bude následně využit k zajištění obnovy poškozeného lesa. Zvláštní právní úprava je pak obsažena v lesním zákoně.

Odpovědnost deliktní je právní odpovědností za přestupky nebo jiné správní delikty a lesní zákon ji též upravuje. Podle tohoto právního předpisu se přestupku může dopustit fyzická osoba pouze porušením povinností vyjmenovaných v tomto zákoně v rámci obecného užívání lesa. Spadá sem např. odhazování odpadků, kouření v lese nebo táboření v lese mimo vyhrazená místa. Pokud se bude jednat o přestupky v lesním zákoně nevyjmenované, použije se právní úprava podle zákona o přestupcích. Správní delikt v oblasti ochrany lesa může spáchat jak fyzická osoba, ať už podnikající nebo nepodnikající, tak i osoba právnická. Přestupek je založen na zaviněném protiprávním jednání, jiný správní delikt na objektivní odpovědnosti. *„Samostatnou úpravou deliktní odpovědnosti fyzických a právnických osob, které svojí činností ohrozí nebo poškodí životní prostředí v lesích, obsahuje § 4 až 6 ČIŽPZ. Za zde uvedené delikty ukládá pokuty pouze ČIŽP, která naopak není oprávněna ukládat pokuty za správní delikty uvedené v lesním zákoně.“*⁸⁵

⁸⁴ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 335

⁸⁵ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 336

Trestní zákoník upravuje ochranu lesa kromě § 293 a 194, které se obecně vážou k ochraně životního prostředí. Speciálně ochrana lesa před poškozováním je vymezena v § 295 a to takto: „Kdo *byť i z nedbalosti, těžbou lesních porostů nebo jinou činností provedenou v rozporu s jiným právním předpisem způsobí, byť i připojením k již existující holině, vznik holé seče nebo způsobí závažné poškozování lesa na celkové větší ploše lesa nebo proředí lesní porost pod hranici zakmenění stanovené jiným právním předpisem na celkové větší ploše lesa, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.*“⁸⁶ Pro upřesnění, § 296 konkretizuje celkovou větší plochu lesa jako plochu větší než jeden a půl hektaru a celkovou značnou plochu lesa jako oblast větší než tři hektary.

⁸⁶ § 295 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

6 Preventivní a nápravná opatření

6.1 Preventivní opatření

Princip prevence je v problematice ochrany životního prostředí velmi důležitý, neboť škody na přírodě mohou být úplně nevratné nebo je jejich obnova složitá a finančně nákladná. Taktéž je obnova ekologické újmy časově dlouhodobá. Preventivní opatření upravuje jak zákon o předcházení ekologické újmy (případy bezprostřední hrozby vzniku újmy, její odvrácení), tak i v jednotlivých předpisech na ochranu životního prostředí (např. ochrana vod před závadnými látkami). Zákon o ekologické újmy má ke složkovým předpisům na ochranu životního prostředí postavení v poměru speciality. *„Zákon o ekologické újmy také předpokládá situaci kompetenčních sporů, kdy správní orgán rozhodující dle složkových předpisů, pochybuje, zda se nejedná o režim ekologické újmy dle zákona o ekologické újmy a zakotvuje zde možnost správního orgánu obrátit se na příslušný orgán (zpravidla Česká inspekce životního prostředí) o vyjádření.“*⁸⁷

Dalším, zvláštním typem preventivního opatření, považujeme i pravomoci správních orgánů zastavit či omezit provozní činnost v případech, že bezprostředně hrozí vznik ekologické havárie.⁸⁸ Zákon o ekologické újmy určuje povinnost provozovatele přijímat preventivní i nápravná opatření a přímo tyto pojmy definuje. *„Preventivním opatřením je opatření přijaté v důsledku události, jednání nebo opomenutí vedoucího k bezprostřední hrozbě ekologické újmy, jehož cílem je předejít takové újmy nebo ji minimalizovat.“*⁸⁹

Preventivní opatření je povinen provozovatel splnit sám z vlastní iniciativy, případně mu je nařízeno rozhodnutím příslušného správního orgánu. Tato právní úprava se dotýká všech provozních činností, tzn. i těch, které nejsou přímo vymezeny v příloze č. 1 zákona. Pokud není preventivní opatření učiněno

⁸⁷ KVASNIČKOVÁ, Lucie. *Právní odpovědnost za ekologickou újmu na úseku ochrany přírody, krajiny a biodiverzity*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita, Právnická fakulta, Katedra správního práva. Vedoucí diplomové práce doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

⁸⁸ HUMLÍČKOVÁ, Petra. Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí. In *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2091-6. ISSN 0323-0619.

⁸⁹ § 2 písm. k zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

provozovatelem ve vymezené lhůtě nebo je potřeba konat bezodkladně, může jej vykonat správní orgán sám. Toto platí taktéž, když je provozovatel neznámý.⁹⁰

„Prvoinstanční orgány, které mají vést řízení o ukládání preventivních a nápravných opatření, evidovat případy ekologické újmy, rozhodovat o náhradě nákladů nebo ukládat pokuty, jsou:

- Česká inspekce životního prostředí,
- Správy NP či CHKO (na území národních parků a CHKO),
- Újezdní úřady (na území vojenských újezdů).⁹¹

Orgány druhoinstanční, které pak přezkoumávají rozhodnutí orgánů prvoinstančních jsou Ministerstvo životního prostředí (rozhodnutí ČIŽP a správ NP a CHKO) a Ministerstvo obrany (rozhodnutí újezdních úřadů). Ministerstvo životního prostředí má mimo to, postavení ústředního správního úřadu na úseku předcházení a nápravy ekologické újmy. Dále vykonává vrchní státní dozor nad orgány, které vykonávají působnost stanovenou zákonem, a eviduje případy vzniklých ekologických újem. Pokud by nastala situace, kdy by se ekologická újma dotýkala několika členských států, Ministerstvo životního prostředí by spolupracovalo s příslušnými orgány těchto států.

Preventivní opatření lze rozdělovat na dva druhy. Prvním druhem jsou opatření, která je nutno přijímat v době, kdy ekologická újma nehrozí bezprostředně, např. havarijní plány. Do druhé skupiny spadají preventivní opatření, která musejí být přijímána v době, kdy již ekologická újma může nastat. Základní povinností je, že v případě hrozící ekologické újmy je provozovatel (její původce) povinen provést nezbytná preventivní opatření. Dotyčná osoba je ze zákona povinna oznámit příslušnému orgánu všechny relevantní informace o konkrétní ekologické havárii. Tato povinnost platí i v případě, kdy se jí povedlo zabránit. Obdobně je to i v situaci, kdy preventivní opatření nebyla úspěšná. Takováto oznámení nemají přesně stanovenou formu zákonem. Původce ho může učinit písemně, ústně, telefonicky, emailem atd. V případě, že osoba odpovědná za ekologickou újmu sama údaje neposkytne, je příslušný orgán oprávněn si je vyžádat. *„Hrozí-li bezprostředně ekologická újma, může příslušný orgán i před zahájením řízení vyzvat provozovatele,*

⁹⁰ HUMLÍČKOVÁ, Petra. Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí. In *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2091-6. ISSN 0323-0619.

⁹¹ *Ekologická újma* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/ekologicka_ujma>.

aby ve stanovené lhůtě provedl preventivní opatření, a dát mu pokyny pro jejich provádění. Příslušný orgán může v řízení provozovateli uložit rozhodnutím provedení preventivních opatření, stanovit jejich podmínky a určit lhůtu k jejich provedení.“⁹²

6.2 Nápravná opatření

„Nápravným opatřením je opatření přijaté ke zmírnění dopadů ekologické újmy, jehož cílem je obnovit, ozdravit nebo nahradit poškozené přírodní zdroje nebo jejich zhoršené funkce anebo poskytnout přiměřenou náhradu těchto zdrojů nebo jejich funkcí.“⁹³ K nápravným opatřením se vážou obdobné podmínky, jako k prevenci, tzn. provozovatelé je primárně činí z vlastní iniciativy, případně z pokynu správního orgánu nebo rozhodnutí. Pakliže provozovatel z nějakého důvodu nejedná nebo nejedná dost rychle, anebo není znám, nápravné opatření vykoná sám příslušný správní orgán. Taktéž je povinen bezodkladně učinit oznámení o ekologické újmě a poskytnout směrodatné informace. Správní orgán je rovněž oprávněn si kdykoliv příslušné informace sám vyžádat. Ze zákona také vyplývá, že ekologickou újmu je možné napravit pouze naturální restitucí, nikoliv v penězích.

Podle zákona o ekologické újmě, konkrétně dle §7 je provozovatel povinen vypracovat návrh nápravných opatření podle přílohy 4 k tomuto zákonu a tu předložit příslušnému správnímu orgánu ke schválení. Tento orgán může buď návrh schválit nebo požádat jeho změnu či doplnění. V právní úpravě není výslovně vymezeno, že by o návrhu muselo být vedeno správní řízení, tzn. může být vyjádřen formou osvědčení, vyjádření nebo sdělení.

Dále zákon o ekologické újmě vymezuje dva druhy skupin pro nápravná opatření. První skupina se vztahuje k ekologické újmě na chráněných druzích volně žijících živočichů, vodách, planě rostoucích rostlin a přírodních stanovištích. Jsou zde rozlišována tři nápravná opatření, tj. primární, doplňkové a vyrovnávací. Primární opatření je přímo navrácení přírodního zdroje (jeho funkcí) do základního stavu, před ekologickou újmou. Doplňkové, též náhradní (kompenzační) opatření přichází

⁹² § 6 písm. k zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

⁹³ § 2 písm. k zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

v úvahu, pokud zdroj (jeho funkce) nelze obnovit, nebyla by uskutečněná obnova dostatečná. Aby byly vyrovnané ztráty, které nastanou v době od vzniku ekologické újmy do nápravy (primárních, případně doplňkových opatření), existují vyrovnávací opatření. O uložení vyrovnávacích opatření rozhoduje příslušný správní orgán. Pakliže přijaté primární (kompenzační) opatření je zcela dostačující nebo by náklady k uvedení do základního stavu zdroje (jeho funkci) byly neúměrné k možným získaným přínosům pro životní prostředí, rozhodne tento orgán o neuložení.

Dalším kritériem na členění nápravných opatření může být i časové hledisko. V jeho smyslu lze rozlišovat nápravná opatření na ta bezprostřední, to jsou ta prováděna ihned po zjištění vzniku ekologické újmy a opatření dlouhodobá kompenzační, prováděná plánovitě po delší dobu.⁹⁴ *„Druhou kategorií jsou pak případy ekologické újmy na půdě. Nápravná opatření v případě újmy na půdě jsou volena na základě návrhu vypracovaném příslušným úřadem (zatímco v případě vod, druhů a stanovišť tento návrh předkládá sám provozovatel a úřad ho schvaluje) a to především s cílem zamezit nepříznivým vlivům na lidské zdraví.“*⁹⁵

6.3 Řízení o uložení preventivních nebo nápravných opatření

Řízení o uložení preventivních nebo nápravných opatření upravuje zákon o ekologické újmě, konkrétně § 8 a je řídit se správním řádem. Účelem řízení je vydání rozhodnutí, ve kterém je uložena povinnost poskytovateli provést buď preventivní nebo nápravná opatření. Dále v tomto rozhodnutí správní orgán stanoví podmínky a lhůty pro jejich provedení. Zahajuje ho příslušný orgán, buď to na základě žádosti osoby nebo z moci úřední, jakmile se dozví, že k ekologické újmě mohlo dojít anebo pokud její vznik bezprostředně hrozil. Oprávněným podat tuto žádost, může být fyzická nebo právnická osoba, která se cítí ekologickou újmou dotčena (je u ní dotčení pravděpodobné) nebo *„právnická osoba soukromého práva, jejímž*

⁹⁴ HUMLÍČKOVÁ, Petra. Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí. In *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2091-6. ISSN 0323-0619.

⁹⁵ KVASNIČKOVÁ, Lucie. *Právní odpovědnost za ekologickou újmu na úseku ochrany přírody, krajiny a biodiverzity*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita, Právnická fakulta, Katedra správního práva. Vedoucí diplomové práce doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

*předmětem činnosti je podle zakladatelského právního jednání ochrana životního prostředí a jejíž hlavní činností není podnikání nebo výdělečná činnost.*⁹⁶ Tyto osoby mají též pravomoc předkládat orgánu své vyjádření související s ekologickou újmou. Další body, týkající se účastníků tohoto řízení, jsou rozepsány v odst. 6 a 7 tohoto paragrafu. Řízení je oficiálně zahájeno dnem, kdy příslušný správní orgán oznámil zahájení řízení účastníkům (dotčeným osobám). Oznámení musí obsahovat označení příslušného správního orgánu, předmět řízení, jméno, příjmení, funkci nebo služební číslo a podpis oprávněného úředníka. Žádost o zahájení řízení musí být doložena informacemi o dané ekologické újmě (informace o tom, že se stala nebo, že bezprostředně hrozí). *„Řízení o uložení preventivních opatření nebo nápravných opatření zahájené na základě žádosti se z důvodu zpětvzetí žádost nezastaví, pokud jsou dány důvody pro zahájení řízení z moci úřední.“*⁹⁷

Předmětem řízení o uložení preventivních nebo nápravných opatření je posouzení, zda nedošlo k ekologické újmě nebo její bezprostřední hrozbě. Jak již zde bylo zmíněno, toto řízení je upravováno správním řádem a uplatňují se v něm základní zásady činnosti správních orgánů.

Co se týče podkladů pro vydání rozhodnutí, jedná se zejm. o návrhy účastníků, důkazy, skutečnosti, podklady od jiných správních orgánů a notoriety. Nejpodstatnější roli v procesu rozhodování mají odborná posouzení specializovaných subjektů, jakou je posouzení Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky, správ národních parků (správ chráněných krajinných oblastí) nebo výzkumného vodohospodářského ústavu. Je zde i možnost využít znalce, ustanoveného podle správního řádu. Podklady pro vydání rozhodnutí opatřuje příslušný správní orgán z úřední povinnosti, ale pokud by to bylo v zájmu vydání rozhodnutí, může jejich zajištěním důkazů pověřit samotného účastníka po předchozí účastníkově žádosti. Dále má příslušný orgán povinnost zajišťovat všechny potřebné okolnosti k ochraně veřejného zájmu a postupovat nestranně.⁹⁸

⁹⁶ § 8 písm. k zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁷ § 8 písm. k zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁸ STEJSKAL, V., VÍCHA, O. Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti. 1. vyd. podle právního stavu platného k 1.2. 2009. Praha: Leges, 2009, 333 s. ISBN 978-808-7212-073. str. 99.

6.4 Způsoby nápravy ekologické újmy

Zákon o ekologické újmě, konkrétně § 10 stanovuje, postup příslušného orgánu při ukládání nápravných opatření k zajištění nápravy ekologické újmy na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin, přírodních stanovištích a na vodách podle přílohy č. 4 k tomuto zákonu. Ekologická újma na půdě (její náprava), je pak samostatně upravena v § 11. Obecně platí, že preventivní i nápravná opatření, co se ekologické újmy týče, hradí její původce (tj. provozovatel).

6.4.1 Náprava ekologické újmy dle Přílohy 4 ZEÚ

*„Tato příloha stanoví společný rámec, podle kterého se vybírají nejvhodnější nápravná opatření k zajištění nápravy ekologické újmy na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin, přírodních stanovištích nebo na vodách.“*⁹⁹. V souladu s přílohou musí být i nápravná opatření, která navrhuje sám provozovatel.

Mimo jiné tato příloha také upravuje skutečnost o nápravě ekologické újmy. Zdůrazňuje, že jí má být odstraněno jakékoliv hrozící riziko nepříznivého vlivu na lidské zdraví. Možnosti nápravy musí být vyhodnocovány podle více kritérií, jako např. dopadem na lidské zdraví, výše nákladů obnovy, prevencí před další ekologickou újmou, časové stanovisko, geografická vazba na poškozenou lokalitu, míra prospěchu pro jednotlivé složky přírodního prostředí a další sociální, ekonomická nebo kulturní hlediska.

Příslušný orgán může rozhodovat, zdali je třeba přijmout další nápravná opatření či, jestli nápravná opatření již přijatá splňují dostatečně svou funkci. Posuzuje, zda nehrozí nějaké významné riziko na lidském zdraví, vodě, chráněných druzích rostlin a živočichů nebo na některém z přírodních stanovišť *„a náklady na nápravná opatření, která by měla být přijata pro dosažení základního stavu nebo jemu podobné úrovně, by byly neúměrné možným získaným přínosům pro životní*

⁹⁹ BURIAN, Filip. *Odpovědnost za ekologickou újmu v právním řádu ČR* [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/twgmi/diplomova_prace_v3.pdf>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. doc. JUDr. Ilona Jančářová, Ph.D.

prostředí.“ Přesná specifikace, co jsou dostačující či nedostačující náklady nikde není definovaná. „*Může zde tedy vzniknout obava, že je vyjádřen prostor nikoliv pro správné uvážení, ale pro potenciálně nebezpečnou libovůli.*“¹⁰⁰

6.4.2 Náprava ekologické újmy na půdě

Nápravná opatření na půdě jsou značně rozdílné od právních mechanismů, které jsou popsány výše. „*Existuje-li důvodné podezření, že v důsledku provozní činnosti uvedené v příloze č. 1 tomuto zákonu došlo k ekologické újmě na půdě nebo horninách, včetně přírodních léčivých zdrojů peloidu, příslušný orgán zajistí bez zbytečného odkladu zpracování analýzy rizik, v tom případě příslušný orgán přeruší řízení o uložení nápravných opatření do doby předložení analýzy rizik.*“¹⁰¹ Z tohoto zákonného ustanovení plyne, že újmu na půdě musí zapříčinit některá z činností, uvedených v příloze č. 1 k zákonu o předcházení ekologické újmy, nikoliv kterákoliv činnost. Analýzu rizik a vlivu na lidské zdraví shrnuje mimo jiné též stanovisko, které je vydáno krajskou hygienickou stanicí. Pakliže tímto způsobem bude prokázána vzniklá ekologická újma, příslušný orgán vypracuje možnosti nápravy. V možnostech je též připsáno hodnocení, časová náročnost i nutné finanční prostředky. Tyto možnosti opatření nápravy jsou předložena a později uložena provozovateli.¹⁰² „*Způsob zpracování analýzy rizik, způsob hodnocení vhodnosti a proveditelnosti nápravných opatření, stanovování cílů nápravných opatření a způsobu prokazování jejich dosažení, včetně posouzení vlivu rizik na lidské zdraví stanoví ministerstvo životního prostředí vyhláškou.*“¹⁰³

¹⁰⁰ BURIAN, Filip. *Odpovědnost za ekologickou újmu v právním řádu ČR* [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/twgm/diplomova_prace_v3.pdf>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. doc. JUDr. Ilona Jančářová, Ph.D.

¹⁰¹ §11 odst. 1 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰² §11 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰³ Vyhláška č. 17/2009 Sb. o zjišťování a nápravě ekologické újmy na půdě

6.5 Financování nápravy ekologické újmy

Obecně platí, že s nápravou ekologické újmy jsou spojeny značné finanční náklady. Konkrétně je tato problematika vymezená v zákoně o předcházení ekologické újmy v hlavě III. v § 12 a 13 a 14. S tím, že první a druhý ze zmíněných paragrafů zahrnuje náhradu nákladů a druhý pak samotné finanční zajištění preventivních nebo nápravných opatření, spojených se vzniklou ekologickou újmou. „*S ohledem na uvedené náklady je nezbytné, aby v případě, že provedení opatření nemá provést provozovatel (který nese náklady, provádí opatření), rozhodnutí příslušného orgánu veřejné správy o jejich provedení obsahovalo nebo v samotném rozhodnutí bylo rozhodnuto o náhradě nákladů.*“¹⁰⁴ V § 12 zákona o ekologické újmě, stejně jako v ustanovení článku 8 směrnice o odpovědnosti za ŽP je stanoveno, že „*Provozovatel, který způsobil ekologickou újmu nebo její bezprostřední hrozbu, je povinen nést náklady, a to i v případě, kdy preventivní opatření nebo nápravná opatření zajistí příslušný orgán. O náhradě nákladů rozhoduje příslušný orgán, který uložil preventivní nebo nápravná opatření podle tohoto zákona.*“¹⁰⁵

Jednou ze záruk, že provedení opatření na základě zákona bude účelné, je povinné finanční zajištění provozovatelů, kteří provádějí činnost uvedenou v příloze č. 1 zákona o předcházení ekologické újmy. Provozovatelé tuto situaci obvykle řeší pomocí uzavření výhodné smlouvy v rámci pojištění. V § 14 tohoto zákona jsou pak vymezené podmínky pro vytvoření finančního zajištění pro financování případných opatření, náhlé události spojené s ekologickou újmou. S rokem 2014 přišly zásadní legislativní změny, které se promítly i do problematiky ochrany životního prostředí, tzn. „*základní kapitál, který lze považovat za jeden z ukazatelů možnosti zajistit zdroj financí ke krytí těchto nákladů nebo relevantní údaj při vyjednávání o podmínkách pojistné smlouvy, u společnosti s ručením omezeným, která je nejrozšířenějším druhem obchodní společnosti v České republice, již nemá předepsanou výši alespoň*

¹⁰⁴ BURIAN, Filip. *Odpovědnost za ekologickou újmu v právním řádu ČR* [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/twgm/diplomova_prace_v3.pdf>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. doc. JUDr. Ilona Jančářová, Ph.D.

¹⁰⁵ zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

200 000,- Kč, nýbrž pouze 1,- Kč.“¹⁰⁶ Z této změny plyne, že obchodní společnosti a jiné právnické osoby již nemusí disponovat dostatečně vysokými finančními prostředky pro případné zajištění peněžité nápravy, tzn. právní úpravu rezerv (zajištění) je potřebné upravit v jiném právním předpisu.

K této problematice je podstatné zmínit vydané nařízení vlády č. 295/2011 Sb., o způsobu hodnocení rizik ekologické újmy a bližších podmínkách finančního zajištění. Toto vládní nařízení je prováděcím předpisem k zákonu o předcházení ekologické újmě, konkrétně k § 14 tohoto zákona. Nařízení ukládá provozovateli povinnost hodnotit rizika hrozící ekologické újmy, přesně zvlášť pro každé konkrétní provozní místo. Hodnocení rizik je rozdělováno do dvou skupin na základní a podrobné. O tom, který způsob z těchto dvou má provozovatel využít, rozhoduje míra rizika v podobě bodového systému. Tento systém je vymezen v příloze č. 1 nařízení o hodnocení rizik. *„Princip tohoto způsobu hodnocení spočívá v tom, že se na základě součtu bodových hodnot uvedených v předmětné příloze určí, jakým způsobem má být riziko hodnoceno.“*¹⁰⁷

Finanční zajištění je posuzováno podle kritérií, dle § 6 odst. 3 nařízení o hodnocení rizik. Jedná se o a) doklad o zabezpečení finančního zajištění, b) výše finančního zajištění s ohledem na vyhodnocené riziko ekologické újmy podle zavedeného bodového systému, c) typy ekologické újmy, které jsou finančně zajištěny a d) existence omezení ve finančním zajištění neslučitelná s vyhodnoceným rizikem. K tomuto vládním nařízením je důležitá příloha č. 3, která obsahuje zásady kontroly plnění povinností provozovatelem.

I přes to, že obecně v právním odvětví zabývající se ochranou životního prostředí a jeho složek, platí již zmiňovaná zásada „znečišťovatel platí“, legislativa, konkrétně zákon o ekologické újmě upravuje výjimku. *„Provozovatel činností uvedené v příloze č. 1 k tomuto zákonu, který provedl preventivní opatření nebo nápravná opatření, nenese náklady, pokud prokáže, že ekologická újma nebo její bezprostřední hrozba a) byla způsobena třetí osobou a došlo k ní i přesto, že byla*

¹⁰⁶ BURIAN, Filip. *Odpovědnost za ekologickou újmu v právním řádu ČR* [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/twgm/diplomova_prace_v3.pdf>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. doc. JUDr. Ilona Jančářová, Ph.D.

¹⁰⁷ BURIAN, Filip. *Odpovědnost za ekologickou újmu v právním řádu ČR* [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/twgm/diplomova_prace_v3.pdf>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. doc. JUDr. Ilona Jančářová, Ph.D.

*přijata vhodná bezpečnostní opatření, nebo b) je důsledkem splnění rozhodnutí nebo jiného závazného aktu orgánu veřejné správy a nejedná se o rozhodnutí nebo akty vydané k odstranění nebo zmírnění emisí nebo událostí způsobených provozní činností provozovatele.*¹⁰⁸ Obě tyto možnosti bývají nazývány jako tzv. obligatorní liberační důvody. Pakliže provozovatel, potencionální původce prokáže, některý z těchto liberačních důvodů, má možnost náhrady vynaložených nákladů buď od třetí osoby nebo od státního aparátu.¹⁰⁹

Stejně tak jsou v právním předpise vymezeny i fakultativní důvody. „Příslušný orgán rozhodne, že provozovatel činnosti uvedené v příloze č. 1 k tomuto zákonu, který provedl nápravná opatření k odstranění ekologické újmy, nebo za kterého je zajistil příslušný orgán, nenese jejich náklady, pokud prokáže, že a) neporušil právní předpisy nebo rozhodnutí *vydaná na jejich základě a ekologická újma byla způsobena emisí nebo událostí, která byla výslovně povolena podle zvláštních předpisů, nebo b) podle stavu vědeckých a technických znalostí v době, kdy došlo k emisím nebo k dané provozní činnosti, nebylo považováno za pravděpodobné, že by způsobily ekologickou újmu.*“¹¹⁰ Úloha státu je v případě uplatnění některého liberačního důvodu uhradit náklady za ekologickou újmu. Tato skutečnost je mimo zákona o ekologické újmě vyjádřena i v Ústavě České republiky, resp. Listiny základních práv a svobod, kde je obecně stát odpovědný za ochranu životního prostředí. Stejně tak je povinen zabraňovat škodám (ekologické újmě). Stát má podle zákona o předcházení ekologické újmě možnost vyhnout se odpovědnosti. K tomu dojde, pokud je odstranění způsobené újmy, případně její zabránění vykonáno jiným provozovatelem v rámci vyrovnávacích nebo doplňkových opatření. Ty mu jsou uložena příslušným úřadem v řízení o nápravě ekologické újmy.¹¹¹

¹⁰⁸ § 12 odst. 3 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁹ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě: s komentářem, souvisícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. Komentátor. 336 s. ISBN 9788087212073.

¹¹⁰ § 12 odst. 4 zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹¹¹ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě: s komentářem, souvisícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. Komentátor. 336 s. ISBN 9788087212073.

7 Aplikace zákona o předcházení ekologické újmě v kauze s řekou Bečvou

Na podzim v roce 2020 došlo k jedné z nejzávažnějších havárií na úseku životního prostředí v posledních letech. Taktéž tato havárie byla značně medializovaná z důvodu velkého rozsahu znečištění ale i proto, že právní východisko nebyla zcela jednoznačné, stejně jako samotná právní odpovědnost k této kauze.

Samotný incident se stal přesně 20. 9. 2020, kdy do řeky Bečvy v okrese Vsetín, u Valašského Meziříčí uniklo velké množství škodlivých látek (kyanidů). První výskyt uhynulých živočichů, převážně ryb byl zaznamenán mezi obcemi Choryň a Lhotka nad Bečvou. Dále se znečištění dostávalo přes kilometry vodního toku až k městu Přerov, kde se zastavily díky rozsáhlé kapacitě vodní nádrže v nadjezí. Do řeky Moravy, kam se vlévá Bečva za Přerovem se tak naštěstí nedostalo takové množství jedů, aby způsobily závažnější škody. Celkově došlo k masivnímu úhynu ryb a dalších organismů v délce 38 km řeky Bečvy. Celková škoda byla 40 tun mrtvých ryb.¹¹²

Vyšetřování této ekologické havárie stále trvá a celou kauzu doprovází mnoho pochybností a kontroverzí. Správní orgány postupovaly podle zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě. Společnost ale hlavně masivní sdělovací prostředky stále hledají viníka této události. Momentálně Česká inspekce životního prostředí provádí kontroly a šetření a Policie ČR, dosud tento případ neuzavřela. Pro samotné životní prostředí je ale spíše než dopadení pachatele důležitá náprava této ekologické újmy, a hlavně prevence před haváriemi stejného typu.

Jak již bylo v této práci popsáno, zákon o předcházení ekologické újmě je stěžejním právním předpisem, „*který vytváří společný rámec tzv. odpovědnosti za ztráty na životním prostředí založený na principu „znečišťovatel platí“, a to s cílem předcházet ekologické újmě a napravovat ji, pokud k ní dojde.*“¹¹³ A podle právního

¹¹² Česká společnost pro právo životního prostředí: Aplikace zákona o předcházení ekologické újmě a případ řeky Bečvy [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: < <https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/ceska-spolecnost-pro-pravo-zivotniho-prostredi-aplikace-zakona-o-predchazeni-ekologicke-ujme-a-pripad-reky-becvy>>.

¹¹³ Česká společnost pro právo životního prostředí: Aplikace zákona o předcházení ekologické újmě a případ řeky Bečvy [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: < <https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/ceska>

výkladu podle něj má Česká inspekce životního prostředí postupovat. V praxi se ale podle tohoto nikdy nepostupovalo a tato skutečnost je zřejmá i z vyjádření tehdejšího ministra životního prostředí ČR, který k incidentu uvedl toto: „*Připravujeme také na možnost poprvé v historii uplatnit na uložení nápravných opatření a finanční náhradu za poškození přírody zákon o ekologické újmě. K tomu ale musí být napřed k dispozici znalecké posudky, na kterých momentálně pracuje několik akademických stanovišť.*“¹¹⁴

Tento případ měl být šetřen právě na základě zákona o předcházení ekologické újmě, což by vedlo příslušné správní orgány k využití dostatečných pravomocí. Aplikací zákona měly být i uložena nápravná opatření. I přes to, že tato kauza byla vyšetřována Policií ČR, v rámci odpovědnost trestněprávní (konkrétně § 294 trestního zákoníku, poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti). Aktuální legislativa nebrání souběhu řízení trestněprávním a řízení správním.

Jelikož ekologickou újmu byla zasažena povrchová voda (řeka Bečva), klíčovou legislativou nebyl jen zákon o ekologické újmě, ale taktéž zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon). Neboť právě podle složkových předpisů, jako je vodní zákon (na který odkazuje sám zákon o ekologické újmě), má být postupováno při zneškodňování a odstraňování škodlivých následků havárie. Konkrétně se jedná o § 40 a 41. Ale co se týče ukládání nápravných opatření, směřující k odstranění následků, má se postupovat podle obecného zákona o ekologické újmě, neboť tento právní předpis díky tomu, že vychází z evropské směrnice upravuje tuto problematiku důkladněji (např. tzv. přechodné ztráty).¹¹⁵

Pakliže dojde k ekologické havárii (újmě), v řízení o nápravných opatřeních rozhoduje Česká inspekce životního prostředí. „*Pokud však ČIŽP řízení dle zákona o ekologické újmě nezahájila, přestože vše nasvědčuje tomu, že k ekologické újmě došlo, a bylo vedeno pouze řízení dle § 42 vodního zákona, jednalo by se o postup, který je v rozporu se zákonem o ekologické újmě a směrnicí 2004/35/ES, neboť není*

spolecnost-pro-pravo-zivotniho-prostredi-aplikace-zakona-o-predchazeni-ekologicke-ujme-a-pripad-reky-becvy>.

¹¹⁴ Vyjádření ministra životního prostředí Richarda Brabce k únikům škodlivých látek do Bečvy [online]. [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/news_20201202_Becva_vyjadreni_ministra>.

¹¹⁵ Česká společnost pro právo životního prostředí: Aplikace zákona o předcházení ekologické újmě a případ řeky Bečvy [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <<https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/ceska-spolecnost-pro-pravo-zivotniho-prostredi-aplikace-zakona-o-predchazeni-ekologicke-ujme-a-pripad-reky-becvy>>.

*naplňován její účel.*¹¹⁶ Obecně lze říci, podle právního výkladu má přednost řízení dle zákona o ekologické újmě před řízeními jinými. Je tomu tak z důvodu zajištění co nejpřesnější transpozice zmíněné evropské směrnice a taktéž její přílohy II, ve které jsou důkladně vymezena nápravná opatření (už zde zmíněná opatření primární, doplňková a vyrovnávací). Vyrovnávací opatření jsou důležitá z důvodu už zde zmíněných tzv. přechodných ztrát.

Zákon o odpovědnosti za ekologickou újmu přímo aplikuje zásadu známou spíše z trestněprávní nauky *ex offa*, což znamená, že Česká inspekce životního prostředí (resp. jiný právně příslušný správní orgán) má povinnost zahájit řízení o uložení nápravných opatření, jakmile se o skutečnosti, že byla způsobena ekologická újma, dozví. Taktéž to platí i v případě, že k ekologické újmě mohlo dojít. Této povinnosti podle právního řádu nebrání ani fakt, že není znám konkrétní původce znečištění. V řízení o uložení nápravných opatření by za účastníky měli být považováni např. *„všichni dotčení provozovatelé, kteří podle integrovaného registru znečišťování (IRZ) vypouští do řeky Bečvy kyanidy.*¹¹⁷

V případě řeky Bečvy způsobila ekologická havárie masivní úhyn ryb. Dle výsledků rozborů voda v řece obsahovala nebezpečné kyanidy. O této skutečnosti informovala zpráva Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.¹¹⁸ Česká inspekce životního prostředí má dle zákona o ekologické újmě povinnost zahájit řízení o nápravných opatřeních, ale taky sama zajistit provedení nezbytných nápravných opatření. Náklady na tato opatření by byly hrazeny ze státního rozpočtu (popř. ze zvláštního účtu) a po usvědčení pachatele by dotýčný náklady doplatil. V řízení o uložení nápravných opatření, příp. hrazení nákladů hrají jako u každého právního řízení velkou roli důkazní předměty. Jedná se zejména o vzorky, znalecké posudky,

¹¹⁶ *Česká společnost pro právo životního prostředí: Aplikace zákona o předcházení ekologické újmě a případ řeky Bečvy* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: < <https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/ceska-spolecnost-pro-pravo-zivotniho-prostredi-aplikace-zakona-o-predchazeni-ekologicke-ujme-a-pripad-reky-becvy>>.

¹¹⁷ *Jak se žije rybám a rostlinám v řece Bečvě po havárii?* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/jak-se-zije-rybam-a-rostlinam-v-rece-becve-po-havarii>>.

¹¹⁸ *Česká společnost pro právo životního prostředí: Aplikace zákona o předcházení ekologické újmě a případ řeky Bečvy* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: < <https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/ceska-spolecnost-pro-pravo-zivotniho-prostredi-aplikace-zakona-o-predchazeni-ekologicke-ujme-a-pripad-reky-becvy>>.

svědecké výpovědi, listiny ale i návrhy účastníků nebo skutečnosti obecně známé (známé příslušnému orgánu z jeho vlastní činnosti).

V případě kauzy s řekou Bečvou měl příslušný orgán (Česká inspekce životního prostředí) povinnost dle zákona o ekologické újmě zahájit řízení o nápravných opatřeních. Zjištěné okolnosti minimálně naznačovaly, že v této situaci k ekologické újmě mohlo dojít. Příslušné správní orgány měly zahájit řízení, i přes fakt že už bylo zahájeno trestněprávní řízení, či řízení podle vodního zákona, poněvadž jak zde už bylo zmíněno, každé z těchto řízení má jiný účel. Mimo to stojí zákon o ekologické újmě a řízení, které upravuje speciální právní úpravou, nad zákonem o ochraně vod, tzn. má podle právní nauky aplikační přednost.

Podle odborníků z České společnosti pro právo životního prostředí má stále smysl zahájit řízení o uložení nápravných opatření dle zákona o ekologické újmě a taktéž by měla být dostatečně informovaná veřejnost. Neboť nezahájením řízení nedodrží příslušné správní orgány povinnosti, které vyplývají z právního řádu České republiky, práva evropského a jeho směrnic a nařízení, ale i práva mezinárodního. Tuto problematiku řeší i mezinárodní instituty, jichž je Česká republika členem, jako Organizace spojených národů nebo Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Vyjádření České společnosti pro právo životního prostředí končí poučením, k zákonu o předcházení ekologické újmy a činností správních orgánů, které by měly *„konečně začít aplikovat a zavést pravidla vyplývající z tohoto zákona do praxe. To by mohlo přispět také ke zkvalitnění systému prevence závažných havárií, které by si zasloužila i řeka Bečva.“*¹¹⁹

¹¹⁹ Česká společnost pro právo životního prostředí: Aplikace zákona o předcházení ekologické újmy a případ řeky Bečvy [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: < <https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/ceska-spolecnost-pro-pravo-zivotniho-prostredi-aplikace-zakona-o-predchazeni-ekologicke-ujme-a-pripad-reky-becvy>>.

Závěr

Problematika znečišťování životního prostředí zasahuje do života každého jedince na světě. A právě chování společnosti a její nahlížení na témata ekologie určí, jak bude vypadat budoucí život na naší planetě.

V diplomové práci, zabývající se právní odpovědností za ekologickou újmu, jsem přiblížila problematiku ochrany životního prostředí, právní úpravu ekologické újmy a dalších témat k tomu navazujících. Stěžejními právními předpisy celé závěrečné práce byly mimo jiné legislativy zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě a jeho aplikace v právně – ekologických záležitostech ke vztahu k obecnému pojmu životního prostředí, jeho jednotlivým složkám a zákon o životním prostředí. Zákon o ekologické újmě přináší zcela novou definici pojmu ekologická újma a mimo jiné se pokouší celou tuto problematiku sjednotit a dát ji ucelený rámeček. Podle prvotních předpokladů měl tento zákon zjednodušit celou otázku ekologické újmy a v řízeních o opatření k nápravě ekologické újmy, právní odpovědnosti aj. působit jako *lex specialis* k ostatním právním předpisům.

Zákon o ekologické újmě však nepojednává o samotné právní odpovědnosti za ekologickou újmu, ta musí být stále upravována v jiných právních předpisech a odlišných právních odvětvích, ale upravuje pouze povinnosti, vedoucí k nápravě ekologické újmy. Tato legislativa obsahuje nedefinované, obecné pojmy, které by si mohl příslušný správní orgán, popřípadě provozovatel vyložit podle sebe. Obvykle se jedná o pojmy, které nejsou právně vymezeny ani v jiných zákonných ustanoveních. Tyto dva aspekty přispívají k tomu, že aplikace zákona v praxi není příliš snadnou záležitostí. Další z chyb této novely spatřuji v tom, že neupravuje konkrétněji jednotlivé složky životního prostředí. Její obecný výklad z mé zkušenosti nelze aplikovat na všechny složky, případně jejich aplikace je značně obtížná, zejména pro osoby, které nejsou dostatečně právně vzdělány. Naopak právní předpisy chránící jednotlivé složky životního prostředí postrádají konkrétnější formulace a pro právní praxi jsou příliš obecné.

Za kladnou stránku této legislativy považuji, že přivedla do problematiky životního prostředí odpovědnost provozovatelů vybraných rizikových provozních činností, které přímo jmenuje v jedné ze svých příloh. Dále pak přináší bližší právní

ochranu půdy, postihuje případné vzniklé škody, které mohou vést až ke kontaminaci a ohrožit zdraví lidí.

Současnou právní úpravu této problematiky považuji za ne zcela dobře upotřebitelnou pro praxi a možná zbytečně složitou a porozdělovanou. Mé doporučení po dopsání diplomové práce na téma právní odpovědnost za ekologickou újmu, je vytvořit doplňující právní předpis, který by upravoval výše zmíněné nedostatky současné legislativy. Do budoucna by bylo přínosné vytvoření jednotného kodifikovaného pramenu, který by fungoval jako základní rámec pro celé právo životního prostředí, jeho subsystémů a ekologické újmy nevyjímaje. Navrhovala bych vložení myšlenek ze zákona o ekologické újmě do zákona o ochraně životního prostředí. Zákon o ekologické újmě i jeho obsah určitě mají své místo v právním řádu České republiky.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- 1) DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.
- 2) HUMLÍČKOVÁ, Petra. Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí. In *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2091-6. ISSN 0323-0619.
- 3) JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. 716 s. ISBN 978-80-210-8366-0.
- 4) JELÍNEK, Jan. *Právní úprava ochrany kvality ovzduší*. Praha, 2019. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra práva životního prostředí. Vedoucí diplomové práce JUDr. Stanislav Derlich, Ph.D.
- 5) KVASNIČKOVÁ, Lucie. *Právní odpovědnost za ekologickou újmu na úseku ochrany přírody, krajiny a biodiverzity*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita, Právnická fakulta, Katedra správního práva. Vedoucí diplomové práce doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.
- 6) PRCHALOVÁ, Jana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000 úplné znění zákona s komentářem, judikaturou a prováděcími předpisy, 2. aktualizované a rozšířené vydání k 1. 3. 2010*. Praha: Linde, 202010. 431 s. ISBN 978-80-7201-806-2.
- 7) SNOPKOVÁ, Tereza, DUBANSKÁ, Věra. *Slovník pojmů užívaných v právu životního prostředí*. Praha: ABF-ARCH, 2004. Stavební právo. 463 s. ISBN 8086165957.
- 8) STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újme a o její nápravě: s komentářem, souvisícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. Komentátor. 336 s. ISBN 9788087212073.
- 9) STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: IFEC, 2006. ISBN 80-903409-5-4.
- 10) ŠÁMAL Pavel, PÚRY František, RIZMAN Stanislav. *Trestní zákon, komentář-II.díl*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Komentované zákony (C.H. Beck).1790 s. ISBN 8071798967.

Právní předpisy

- 1) Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 17/2009 Sb. ze dne 5. ledna 2009 o zjišťování a nápravě ekologické újmy na půdě. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2009, č. 6, s. 236 – 241.
- 2) Zákon č. 17/1992 Sb. ze dne 5. prosince 1991 o životním prostředí. In: *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1992, č. 4, s. 81 – 89.
- 3) Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2009, č. 11, s. 354 – 461.
- 4) Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2012, č. 89, s. 1026 – 1365.
- 5) Zákon č. 114/1992 Sb. ze dne 19. února 1992 o ochraně přírody a krajiny. In: *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1992, č. 28, s. 666 – 692.
- 6) Zákon č. 167/2008 Sb. ze dne 22. dubna 2008 o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2008, č. 53, s. 2210 – 2228.
- 7) Zákon č. 183/2006 Sb. ze dne 14. března 2006 o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006, č. 63, s. 2226 – 2290.
- 8) Zákon č. 201/2012 Sb. ze dne 2. května 2012 o ochraně ovzduší. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2012, č. 69, s. 2786 – 2841.
- 9) Zákon č. 254/2001 Sb. ze dne 28. června 2001 o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2001, č. 98, s. 5617 – 5667.

Internetové zdroje

- 1) BURIAN, Filip. *Odpovědnost za ekologickou újmu v právním řádu ČR* [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/twgm/diplomova_prace_v3.pdf>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. doc. JUDr. Ilona Jančářová, Ph.D.

- 2) *Česká společnost pro právo životního prostředí: Aplikace zákona o předcházení ekologické újmě a případ řeky Bečvy* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <<https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/ceska-spolecnost-pro-pravo-zivotniho-prostredi-aplikace-zakona-o-predchazeni-ekologicke-ujme-a-pripad-reky-bečvy>>.
- 3) *Ekologická újma* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/ekologicka_ujma>.
- 4) HAIN, Daniel. *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí* [online]. Olomouc, 2017 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/jj4ls8/Daniel_Hain_-_rigorzn_prce_final.pdf>. Rigorózní práce. Univerzita Palackého, Právnická fakulta.
- 5) *Jak se žije rybám a rostlinám v řece Bečvě po havárii?* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/jak-se-zije-rybam-a-rostlinam-v-rece-bečve-po-havarii>>.
- 6) *Nejčastější dotazy k problematice zákona o ekologické újmě* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/nejcastejsi_dotazy_ekologicka_ujma>.
- 7) NOVÁKOVÁ, Alexandra. *Právní odpovědnost za ekologickou újmu* [online]. Praha, 2013 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/59917/DPTX_2011_1_11220_0_197432_0_116590.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.
- 8) *Ochrana půdy* [online]. [cit. 2022-01-31]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/ochrana_pudy>.
- 9) *Ovzduší* [online]. [cit. 2022-01-31]. Dostupné z: <<https://www.mzp.cz/cz/ovzdusi>>.
- 10) *Politika životního prostředí: obecné zásady a základní rámec* [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/71/politika-zivotniho-prostredi-obecne-zasady-a-zakladni-ramec>>.

11) *Vyjádření ministra životního prostředí Richarda Brabce k únikům škodlivých látek do Bečvy* [online]. [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/news_20201202_Becva_vyjadreni_ministra>.